วารสารวิชาการเฉลิมกาญจนา ปีที่ 12 เล่มที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2568

Vol. 12 No.1 July-December 2025

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย (น้ำมันเถื่อน) ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล

The Role of Local Administrative Organizations in Preventing and Resolving Illicit Fuel Smuggling in the Border Areas of Songkhla and Satun Provinces

เสาวลักษณ์ เส้งอั้น

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาเฉลิมกาญจนา

Faculty of Political Science, Chalermkarnchana University

E-mail: Saowalux1210@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาน้ำมันเถื่อนเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่อง โดยน้ำมันเถื่อนในที่นี้หมายถึงน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีการนำเข้า จำหน่าย ขนส่ง หรือครอบครองโดยไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น การหลีกเลี่ยงภาษี การลักลอบนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน หรือการนำเชื้อเพลิงที่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ปัญหาดังกล่าวทำให้รัฐสูญเสียรายได้จากภาษี เกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจอย่างถูกกฎหมาย และอาจส่งผลต่อความมั่นคงด้านพลังงาน

ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐสะท้อนว่าการลักลอบเกี่ยวกับน้ำมันเชื้อเพลิงยังเป็นประเด็นที่ต้องเฝ้าระวัง โดยกรมศุลกากรมีภารกิจในการป้องกันและปราบปรามความผิดเกี่ยวกับน้ำมันเชื้อเพลิง ขณะที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีศูนย์ปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อบูรณาการการปฏิบัติงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุ ลักษณะของปัญหา ผลกระทบ และมาตรการของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาน้ำมันเถื่อน ตลอดจนเสนอแนวทางในการลดการลักลอบและเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย ผลการศึกษาพบว่าแนวทางสำคัญควรประกอบด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพระบบติดตามน้ำมัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน การตรวจสอบเส้นทางขนส่ง และการสร้างความร่วมมือจากประชาชนและผู้ประกอบการ

คำสำคัญ: น้ำมันเถื่อน, น้ำมันเชื้อเพลิง, การลักลอบนำเข้า, ภาษีสรรพสามิต, ศุลกากร

Abstract

The issue of illicit fuel—defined as fuel imported, sold, transported, or possessed in violation of the law (such as through tax evasion, smuggling from neighboring countries, or the misuse of fuel granted tax exemptions)—has long been an economic and social challenge for Thailand. This problem results in a loss of government tax revenue, creates unfair competition for legitimate businesses, and may even compromise energy security.

Data from government agencies indicate that fuel smuggling remains a persistent concern requiring ongoing vigilance. The Thai Customs Department is tasked with the prevention and suppression of fuel-related offenses, while the Royal Thai Police operates a specialized center to combat such illicit activities, coordinating efforts with other relevant agencies.

This study examines the root causes, characteristics, and impacts of the illicit fuel trade, as well as existing government countermeasures. It further proposes strategies to curb smuggling and enhance the effectiveness of law enforcement. The findings suggest that key interventions should include improving fuel-tracking systems, fostering inter-agency data exchange, monitoring transport routes, and cultivating cooperation from the public and business operators.

Keywords: illicit fuel, petroleum products, smuggling, excise tax, customs

บทนำ

ปัญหาการลักลอบนำเข้าลำเลียงและจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมายหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า "น้ำมันเถื่อน" ตามแนวชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ติดต่อชายแดนไทย-มาเลเซียของจังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูลถือเป็นปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจข้ามชาติและความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non-traditional Security Threats)
ที่หยั่งรากลึกมีความยืดเยื้อและทวีความซับซ้อนขึ้นอย่างต่อเนื่องตามพลวัตของเศรษฐกิจและการเมืองในระดับอนุภูมิภาคปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สำคัญที่สุดซึ่งกระตุ้นให้เกิดขบวนการค้าน้ำมันเถื่อนอย่างไม่ขาดสาย คือ ความแตกต่างของโครงสร้างราคาพลังงาน (Price Disparity)
ระหว่างสองประเทศโดยรัฐบาลประเทศมาเลเซียดำเนินนโยบายการอุดหนุนราคาพลังงานภายในประเทศ (Energy Fuel Subsidies) แก่ประชาชน เพื่อพยุงค่าครองชีพ ส่งผลให้น้ำมันเบนซิน
(โดยเฉพาะน้ำมันเบนซิน RON95)
และน้ำมันดีเซลมีราคาจำหน่ายหน้าสถานีบริการในฝั่งมาเลเซียถูกกว่าในประเทศไทยประมาณ 10 ถึง 18 บาทต่อลิตรความแตกต่างของส่วนต่างกำไรดังกล่าวได้สร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจมูลค่ามหาศาลดึงดูดให้กลุ่มทุนนอกระบบขบวนการอาชญากรรมข้ามชาติตลอดจนเครือข่ายผู้มีอิทธิพลในระดับท้องถิ่นเข้ามาจัดตั้งห่วงโซ่อุปทานนอกระบบ (Informal Supply Chains)
เพื่อลำเลียงน้ำมันเชื้อเพลิงข้ามพรมแดนเข้ามาจำหน่ายในราชอาณาจักรไทยอย่างเป็นระบบทั้งเส้นทางทางบกและเส้นทางทางทะเล (สุภัสสรณ์ สิริพันธุ์ภัค, 2568)

บริบทเชิงภูมิศาสตร์และเส้นทางการลำเลียง:

เมื่อพิจารณาในมิติทางภูมิศาสตร์และโครงข่ายเส้นทางการลักลอบพบว่าบริบทของทั้งสองจังหวัดมีลักษณะเฉพาะและพลวัตที่เชื่อมโยงกันอย่างมีนัยสำคัญ:

พื้นที่จังหวัดสงขลา:

เป็นจุดยุทธศาสตร์ด้านการค้าชายแดนและการคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของภาคใต้ การลักลอบทางบกเกิดขึ้นอย่างหนาแน่นผ่านด่านพรมแดนหลัก ได้แก่ ด่านศุลกากรสะเดาและด่านศุลกากรปาดังเบซาร์รวมถึงช่องทางธรรมชาติและช่องทางเปิดตามแนวรั้วชายแดนไทย-มาเลเซีย โดยมีขบวนการ "มดงาน" ใช้รถยนต์ส่วนบุคคล รถเก๋ง รถกระบะ และรถตู้ที่ผ่านการดัดแปลงถังบรรจุน้ำมันใต้ท้องรถหรือในห้องโดยสารให้สามารถจุน้ำมันได้เพิ่มขึ้นตั้งแต่ 100 ถึง 300 ลิตรต่อคันต่อเที่ยว วิ่งข้ามพรมแดนเข้าออกวันละหลายสิบรอบ

ก่อนจะนำน้ำมันมาสูบถ่ายเทลงสู่ "คอกน้ำมัน" หรือโกดังพักน้ำมันลับที่แฝงตัวอยู่ในสวนยางพารา พื้นที่รกร้าง หรือชุมชนชานเมือง ในเขตอำเภอสะเดา คลองหอยโข่ง รัตภูมิ บางกล่ำ และสิงหนคร เพื่อรวบรวมใส่รถบรรทุกดัดแปลงขนาดใหญ่หรือรถส่งน้ำมันเพื่อกระจายสู่ระบบปั๊มหลอด ปั๊มขวด หรือจำหน่ายตรงให้กับกลุ่มธุรกิจขนส่ง ท่าเรือ และโรงงานอุตสาหกรรม นอกจากนี้ สงขลายังเผชิญกับการลักลอบนำเข้าน้ำมันทางทะเลในเขตอ่าวไทยตอนล่าง ผ่านเรือประมงดัดแปลงและเรือบรรทุกน้ำมันขนาดเล็กที่รับน้ำมันจากการถ่ายลำกลางทะเล (Ship-to-Ship Transfer) นอกเขตเศรษฐกิจจำเพาะเข้าสู่ชายฝั่งอำเภอระโนด สทิงพระ และสิงหนคร (สุภัสสรณ์ สิริพันธุ์ภัค, 2568)

พื้นที่จังหวัดสตูล:

มีลักษณะภูมิศาสตร์ที่ติดกับรัฐเปอร์ลิสและเกาะลังกาวีของประเทศมาเลเซีย มีทั้งพรมแดนทางบกผ่านด่านพรมแดนวังประจัน อำเภอควนโดน และพรมแดนทางทะเลอันดามันที่มีแนวชายฝั่งยาวและโครงข่ายลำคลองธรรมชาติที่คดเคี้ยว การลักลอบในพื้นที่จังหวัดสตูลจึงมีความโดดเด่นในมิติทางน้ำ โดยใช้เรือหางยาวดัดแปลงติดตั้งเครื่องยนต์กำลังสูง เรือประมงพื้นบ้าน และเรือบรรทุกน้ำมันขนาดเล็ก วิ่งรับน้ำมันจากฝั่งมาเลเซียลัดเลาะตามแนวป่าชายเลน ลำคลองตำมะลัง คลองตำมะลัง-ปูยู คลองกาบัง และเกาะแก่งต่าง ๆ เข้าสู่ท่าเทียบเรือธรรมชาติและชุมชนชายฝั่งในเขตอำเภอเมืองสตูล ก่อนจะสูบถ่ายลงสู่รถกระบะบรรทุกถังบรรจุขนาด 1,000 ลิตร เพื่อลำเลียงเข้าสู่ชุมชนตอนในและกระจายไปยังจังหวัดใกล้เคียง

ผลกระทบที่เกิดจากการแพร่ระบาดของการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมายในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล มีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อเนื่องใน 4 มิติหลัก ได้แก่:

1) มิติด้านเศรษฐกิจและการคลังท้องถิ่น:

รัฐบาลส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสูญเสียรายได้ภาษีสรรพสามิต ภาษีมูลค่าเพิ่ม และเงินส่งเข้ากองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงปีละหลายพันล้านบาท แต่ที่ส่งผลกระทบโดยตรงและรุนแรงที่สุดต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การสูญเสีย "ภาษีบำรุงท้องถิ่นจากการค้าน้ำมัน" ซึ่งเป็นฐานรายได้สำคัญตามกฎหมายที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จะต้องได้รับจากการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงในเขตพื้นที่ เพื่อนำไปจัดสรรเป็นงบประมาณในการสร้างถนน ไฟฟ้า ประปา โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการบริการสาธารณะแก่ประชาชน การที่มีน้ำมันนอกระบบไหลเวียนเป็นจำนวนมากทำให้รายได้ภาษีบำรุงท้องถิ่นลดฮวบลงอย่างมีนัยสำคัญ (ฆายนีย์ ช. บุญพันธ์ และคณะ, 2566)

2) มิติด้านความปลอดภัยสาธารณะและอัคคีภัย:

เนื่องจากน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นวัตถุไวไฟและสารเคมีอันตรายตามกฎหมาย การที่ขบวนการลักลอบจัดตั้งโกดังหรือคอกน้ำมันลับแฝงตัวอยู่กลางชุมชน การกักเก็บน้ำมันในถังพลาสติกหรือบ่อซีเมนต์ที่ไม่ได้มาตรฐานทางวิศวกรรม ตลอดจนการจำหน่ายน้ำมันขวด ปั๊มหลอดแก้ว และตู้จ่ายน้ำมันหยอดเหรียญเถื่อนริมทางหลวงและตรอกซอกซอยในหมู่บ้าน โดยไม่มีอุปกรณ์ดับเพลิงหรือระบบระบายอากาศที่ได้มาตรฐาน ก่อให้เกิดความเสี่ยงสูงยิ่งต่อการเกิดอุบัติภัย เพลิงไหม้รุนแรง และการระเบิด ซึ่งเคยเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้คอกน้ำมันเถื่อนและบ้านเรือนราษฎรในพื้นที่สะเดาและสิงหนคร สร้างความสูญเสียต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนผู้บริสุทธิ์อย่างประเมินค่ามิได้ (พลอยริญญา ภัทรอิ่มอ้วน, 2568)

3) มิติด้านความมั่นคงทางพลังงานและความเป็นธรรมทางการค้า:

ผู้ประกอบการสถานีบริการน้ำมันที่ดำเนินธุรกิจอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ต้องแบกรับภาระต้นทุนภาษี ค่าธรรมเนียม ค่าตรวจสอบมาตรฐานสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานวิศวกรรม แต่กลับต้องเผชิญกับการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมจากน้ำมันเถื่อนที่มีราคาถูกกว่า ส่งผลให้ปั๊มน้ำมันที่ถูกต้องตามกฎหมายตามแนวชายแดนสะเดา ควนโดน และเมืองสตูล มียอดจำหน่ายลดลงมากกว่าร้อยละ 30 ถึง 50 บางแห่งต้องปิดตัวลง ส่งผลกระทบต่อการจ้างงานและเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจพลังงานในท้องถิ่น

4) มิติด้านหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล:

การดำรงอยู่ของขบวนการค้าน้ำมันเถื่อนมักผูกโยงกับเครือข่ายผู้มีอิทธิพล การติดสินบน การทุจริตคอร์รัปชัน และผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งบั่นทอนหลักนิติธรรมและประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐในระดับพื้นที่ อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเชิงอำนาจและอุปสรรคในการประสานงานระหว่างหน่วยงานความมั่นคงต่าง ๆ (ชัญญรัชต์ จรัสพัชรนนท์, กัญญ์ฐิตา ศรีภา, และธีรวุฒิ นิลเพ็ชร์, 2569)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) อันประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ถือเป็นหน่วยงานบริหารราชการแผ่นดินในระดับฐานรากที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนและประชาชนมากที่สุด ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ตลอดจนกฎหมายเฉพาะด้าน ได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542, พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535, และพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

พ.ศ. 2550 กฎหมายได้มอบอำนาจหน้าที่ให้ผู้บริหารท้องถิ่นและพนักงานเจ้าหน้าที่ของ อปท. มีฐานะเป็น "เจ้าพนักงานท้องถิ่น" ในการออกใบอนุญาต ตรวจตรา ควบคุมสถานประกอบการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง ควบคุมกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ การจัดระเบียบชุมชน และการระงับป้องกันสาธารณภัย

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติจริง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล ยังเผชิญกับอุปสรรค ความท้าทาย และข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหลายประการ อาทิ ความไม่ชัดเจนในการตีความขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างกฎหมายท้องถิ่นกับกฎหมายเฉพาะด้านความมั่นคง (ศุลกากร, สรรพสามิต), การขาดแคลนกำลังเจ้าหน้าที่ผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการตรวจสอบสถานที่กักเก็บน้ำมันที่ปกปิดซ่อนเร้น, การขาดแคลนเครื่องมืออุปกรณ์ทางเทคนิคและสารเคมีดับเพลิงเฉพาะทางสำหรับระงับเหตุเพลิงไหม้สารไฮโดรคาร์บอน, ข้อจำกัดด้านงบประมาณ, ความเสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิตของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในการเผชิญหน้ากับกลุ่มอิทธิพล ตลอดจนปัญหาการปฏิบัติงานแบบแยกส่วน (Silo Approach) ขาดการบูรณาการข้อมูลและกลไกการประสานงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมระหว่าง อปท. กับหน่วยงานความมั่นคงและบังคับใช้กฎหมายระดับชาติ (ศุลกากร, สรรพสามิต, กองบังคับการตำรวจน้ำ, ศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล หรือ ศรชล., ฝ่ายปกครองและตำรวจภูธร) (ภานุวัฒน์ เด็กหลี และคณะ, 2566; วรฉัตร วริวรรณ, 2566)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย (น้ำมันเถื่อน) ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล” จึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพปัญหา ขอบเขตการดำเนินงาน ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและทรัพยากร ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนารูปแบบเชิงยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Border Governance Model) ในการผนึกกำลังระหว่าง อปท. หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย และชุมชนท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำมันเถื่อน ปกป้องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และปกป้องรายได้การคลังท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ ดังนี้:

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา บริบท และสถานการณ์การลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย (น้ำมันเถื่อน) ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาท อำนาจหน้าที่ และระดับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ชายแดน
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อน
4. เพื่อเสนอแนะรูปแบบและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Border Governance Model) ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย และชุมชนในการแก้ไขปัญหาน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืน

1.3 คำถามการวิจัย

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัย จึงกำหนดคำถามการวิจัยไว้ 4 ประการ ดังนี้:

1. สภาพปัญหา รูปแบบ ห่วงโซ่อุปทาน และสถานการณ์การลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย (น้ำมันเถื่อน) ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูลในปัจจุบันเป็นอย่างไร?
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูลมีบทบาท อำนาจหน้าที่ และระดับการดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำมันเถื่อนอยู่ในระดับใด และมีแนวปฏิบัติอย่างไร?
3. ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยด้านใดบ้าง (โครงสร้างกฎหมาย, ทรัพยากร, การบริหารแบบร่วมมือ, การมีส่วนร่วมของชุมชน) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาน้ำมันเถื่อน?
4. รูปแบบเชิงยุทธศาสตร์และกลไกการบริหารจัดการแบบร่วมมือที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมในการบูรณาการระหว่าง อปท. หน่วยงานความมั่นคง และภาคประชาชนควรมีลักษณะอย่างไร?

1.4 สมมติฐานการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยไว้ 2 ข้อ ดังนี้:

สมมติฐานที่ 1: ปัจจัยด้านโครงสร้างอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ทรัพยากรทางการบริหาร การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) และการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้นำท้องที่ มีความสัมพันธ์เชิงบวกและสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 2: ปัจจัยด้านการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุดในการส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ชายแดน

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ 5 มิติ ดังนี้:

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา: มุ่งศึกษาบทบาท หน้าที่ และการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำมันเถื่อน ครอบคลุม 4 ภารกิจหลัก ได้แก่ 1) ด้านการควบคุมสถานประกอบการและการจัดระเบียบชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงและการสาธารณสุข 2) ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย/อัคคีภัย 3) ด้านการจัดเก็บภาษีและปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น และ 4) ด้านการบูรณาการเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนศึกษาปัจจัยสนับสนุน 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านโครงสร้างกฎหมาย, ปัจจัยด้านทรัพยากรการบริหาร, ปัจจัยการบริหารแบบร่วมมือ, และปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ขอบเขตด้านพื้นที่: กำหนดพื้นที่ศึกษาใน 2 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีปัญหาการลักลอบหนาแน่น ได้แก่ 1) จังหวัดสงขลา ครอบคลุมพื้นที่อำเภอสะเดา (เทศบาลเมืองสะเดา, เทศบาลตำบลปาดังเบซาร์, เทศบาลตำบลสำนักขาม), อำเภอคลองหอยโข่ง (อบต.คลองหอยโข่ง), และอำเภอสิงหนคร (เทศบาลเมืองสิงหนคร); 2) จังหวัดสตูล ครอบคลุมพื้นที่อำเภอควนโดน (อบต.วังประจัน), อำเภอเมืองสตูล (อบต.ตำมะลัง, เทศบาลเมืองสตูล)

3) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาจากผู้บริหาร สมาชิกสภา ข้าราชการ พนักงานของ อปท. และผู้นำท้องที่/คณะกรรมการชุมชนในพื้นที่ศึกษา จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน; และการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 คน

ครอบคลุมผู้บริหาร อปท., ฝ่ายปกครอง, สรรพสามิต, ศุลกากร, ตำรวจภูธร, ตำรวจน้ำ, ศรชล., กองกำลังความมั่นคง, ผู้ประกอบการปั๊มน้ำมันถูกกฎหมาย และผู้นำชุมชน

4) ขอบเขตด้านระยะเวลา: ดำเนินการวิจัย รวบรวมข้อมูล และสังเคราะห์ผลการศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2567 ถึง พ.ศ. 2569

5) ขอบเขตด้านตัวแปร: ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยด้านโครงสร้างอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (X_1), ปัจจัยด้านทรัพยากรการบริหาร (X_2), ปัจจัยการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (X_3), และปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้นำท้องที่ (X_4); ตัวแปรตาม (Dependent Variable: Y) ได้แก่ ประสิทธิภาพบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการศึกษาวิจัย จึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้:

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.): หมายถึง องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.), เทศบาลนคร, เทศบาลเมือง, เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมพื้นที่ศึกษาในอำเภอแนวชายแดนและแนวชายฝั่งของจังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูล

2) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: หมายถึง อำนาจหน้าที่ หน้าที่ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติงานจริงของบุคลากร อปท. ตามที่กฎหมายกำหนด ใน 4 ด้าน ได้แก่ การตรวจตราและออกใบอนุญาตสถานประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง, การเฝ้าระวังและระงับอัคคีภัย, การติดตามตรวจสอบการเสียภาษีบำรุงท้องถิ่นจากน้ำมัน, และการประสานงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกและชุมชน

3) น้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย (น้ำมันเถื่อน): หมายถึง น้ำมันเบนซิน ดีเซล หรือผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมที่ถูกลักลอบนำเข้ามาในราชอาณาจักรโดยหลบเลี่ยงพิธีการศุลกากร ไม่ชำระภาษีสรรพสามิต ภาษีมูลค่าเพิ่ม และกองทุนน้ำมัน ไม่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐาน มอก. และถูกนำมาลำเลียง พักถ่ายเท หรือจำหน่ายผ่านคอกน้ำมัน ปั๊มหลอด ปั๊มขวด ในชุมชน

4) คอกน้ำมัน: หมายถึง สถานที่ลับ โกดัง ลานจอดรถ หรือสิ่งปลูกสร้างชั่วคราวในสวนยางพาราหรือพื้นที่มิดชิด ที่ขบวนการลักลอบใช้เป็นจุดสูบถ่ายน้ำมันจากรถยนต์ดัดแปลงหรือเรือขึ้นสู่ถังบรรจุขนาดใหญ่ (IBC หรือถังเหล็ก 200 ลิตร - 10,000 ลิตร) เพื่อรอการผสม ปรับปรุงสภาพ หรือกระจายจำหน่ายต่อ

5) การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance): หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการร่วมกันระหว่าง อปท. หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายความมั่นคง (สรรพสามิต, ศุลกากร, ตำรวจ, ศรชล., ฝ่ายปกครอง) และภาคประชาชน บนพื้นฐานของการแบ่งปันข้อมูล การใช้อำนาจตามกฎหมายร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากร และการทำงานเป็นทีมข้ามสายงาน

6) ประสิทธิภาพบทบาทของ อปท.: หมายถึง ผลสัมฤทธิ์และความสามารถของ อปท. ในการลดพื้นที่เสี่ยง ลดจำนวนจุดจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในชุมชน การป้องกันการเกิดอัคคีภัย การรักษาผลประโยชน์รายได้ภาษีท้องถิ่น
และการสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ประชาชน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการ เชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติ ดังนี้:

1. ทำให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพปัญหา รูปแบบห่วงโซ่อุปทานนอกระบบ เส้นทางการลักลอบ
   และความรุนแรงของผลกระทบจากปัญหาน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล
2. ทำให้ทราบถึงระดับบทบาท สภาพการปฏิบัติงานจริง และข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง กฎหมาย ทรัพยากร และความปลอดภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรับมือกับปัญหาน้ำมันเถื่อน
3. เป็นข้อมูลและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กรมสรรพสามิต, กรมศุลกากร, และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และแนวทางการสนับสนุนทรัพยากรแก่ อปท.
4. ได้รูปแบบและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Border Governance Model: C-SMART Model) ที่เป็นรูปธรรม
   นำไปสู่การจัดตั้งกลไกคณะทำงานร่วมพหุภาคีเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและความปลอดภัยในพื้นที่ชายแดนได้อย่างยั่งยืน

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย (น้ำมันเถื่อน) ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล” ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมวิชาการ กฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจัดแบ่งหัวข้อในการนำเสนอออกเป็น 6 ส่วนหลัก ดังนี้:

- 2.1 แนวคิด ทฤษฎี และกรอบกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2.2 บริบทและพลวัตของปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล
- 2.3 แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) และการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance)
- 2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและการป้องกันอาชญากรรมในระดับชุมชน
- 2.5 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (งานวิจัย TCI ย้อนหลังไม่เกิน 3 ปี: พ.ศ. 2566–2569)
- 2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

2.1 แนวคิด ทฤษฎี และกรอบกฎหมายเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1.1 ทฤษฎีการกระจายอำนาจและการจัดทำบริการสาธารณะ

ทฤษฎีการกระจายอำนาจ (Decentralization Theory) มีสาระสำคัญมุ่งเน้นการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ อำนาจในการตัดสินใจ ตลอดจนทรัพยากรทางการบริหารและการคลังจากรัฐบาลส่วนกลางไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นนิติบุคคลที่มีความเป็นอิสระและมีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด หลักการสำคัญของการกระจายอำนาจตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีความเข้าใจในบริบท ปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้ดีกว่าหน่วยงานส่วนกลางที่มีลักษณะการรวมศูนย์อำนาจและการสั่งการแบบลำดับขั้น ส่งผลให้การตอบสนองต่อปัญหาและความปลอดภัยในระดับพื้นที่มีความคล่องตัว รวดเร็ว และตรงจุด อย่างไรก็ดี ในบริบทของระบบการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย แม้จะมีนโยบายกระจายอำนาจมาอย่างต่อเนื่องนับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แต่การกระจายอำนาจในทางปฏิบัติยังคงเผชิญกับอุปสรรคเชิงโครงสร้างหลายประการ

กรรณิการ์ ไกรกิจราษฎร์, กิตติพล บัวทะลา, วันชัย บุษบา, และโชติบดีรัฐ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง "องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยกับการบริหารจัดการบริการสาธารณะ" และชี้ให้เห็นว่า การจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองท้องถิ่นไทยยังคงประสบปัญหาความซ้ำซ้อนในเชิงโครงสร้างและอำนาจหน้าที่กับหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กฎหมายหลายฉบับยังคงกำหนดให้อำนาจเด็ดขาดผูกขาดอยู่ที่หน่วยงานเฉพาะทางของรัฐบาลกลาง ส่งผลให้ อปท. ทำหน้าที่ได้เพียงการสนับสนุนในเชิงพิธีการ นอกจากนี้ ข้อจำกัดด้านบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ตลอดจนงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ยังส่งผลให้ อปท. ไม่สามารถขยายขอบเขตการจัดบริการสาธารณะและการรักษาความสงบเรียบร้อยได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

สอดคล้องกับการศึกษาของ วรฉัตร วริวรรณ (2566) เรื่อง "การบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น" ซึ่งระบุว่า ขีดความสามารถในการจัดบริการสาธารณะของ อปท. ในมิติมหภาคยังคงมีช่องว่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนตามแผนขั้นตอนการกระจายอำนาจ กับทรัพยากรทางการเงินและบุคลากรที่ได้รับการสนับสนุนจริง อปท. ขนาดเล็กอย่างเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลมักมีฐานรายได้จำกัดและพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นหลัก ทำให้ขาดความคล่องตัวในการจัดซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัย และขาดงบประมาณในการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อรับมือกับปัญหาภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อน เช่น อาชญากรรมทางเศรษฐกิจและภัยพิบัติจากสารเคมีไวไฟ

2.1.2 กรอบกฎหมายและอำนาจหน้าที่ของ อปท. ในการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงและสาธารณภัย

ในมิติทางกฎหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม กำกับดูแล และระงับเหตุที่เกี่ยวข้องกับน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมายตามกรอบกฎหมายหลัก 5 ฉบับ ดังนี้:

- **1) พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542:** มาตรา 16 และ 17 กำหนดให้ อบจ., เทศบาล, และ อบต. มีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การจัดระเบียบชุมชน การส่งเสริมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ซึ่งเป็นฐานอำนาจทั่วไปในการดำเนินงานเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงภัย
- **2) พ.ร.บ. ควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542:** กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้นายกเทศมนตรีและนายก อบต. ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ "เจ้าพนักงานท้องถิ่น" โดยมีอำนาจหน้าที่ในการออกใบอนุญาต ตรวจสอบ

และกำกับดูแลสถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิงและสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3 ให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานความปลอดภัยทางวิศวกรรมและการป้องกันอัคคีภัย หากพบว่ามีการประกอบกิจการโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐาน เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งระงับการประกอบการ สั่งปรับ หรือดำเนินคดีอาญาได้

- **3) พ.ร.บ. การสาธารณสุข พ.ศ. 2535:** กำหนดให้การกักเก็บ จำหน่าย หรือถ่ายเทน้ำมันเชื้อเพลิงและสารไฮโดรคาร์บอนที่ก่อให้เกิดกลิ่น ควัน ก๊าซพิษ หรือความเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัย เข้าข่ายเป็น "กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ" ซึ่งต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น และหากก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง ให้ถือเป็น "เหตุรำคาญ" ซึ่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งระงับหรือแก้ไขเหตุรำคาญนั้นได้ทันที
- **4) พ.ร.บ. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550:** กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการท้องถิ่น มีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตของตน รวมถึงการเตรียมความพร้อมด้านเครื่องมือ ยานพาหนะ อุปกรณ์ดับเพลิง บุคลากร และแผนเผชิญเหตุอัคคีภัยจากสารเคมีและวัตถุไวไฟ
- **5) พ.ร.บ. องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และกฎหมายภาษีบำรุงท้องถิ่น:** กำหนดให้ อบจ. มีอำนาจออกข้อบัญญัติจัดเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่นจากน้ำมันเบนซิน ดีเซล และก๊าซปิโตรเลียมที่จำหน่ายในสถานีบริการน้ำมันในเขตจังหวัด เพื่อนำเงินรายได้ไปพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งการมีน้ำมันเถื่อนจำหน่ายนอกระบบส่งผลให้เกิดการสูญเสียรายได้ภาษีส่วนนี้โดยตรง

2.2 บริบทและพลวัตของปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ชายแดนสงขลาและสตูล

2.2.1 ปัจจัยด้านโครงสร้างราคาและแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ

แรงขับเคลื่อนพื้นฐานของการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย เกิดจากความแตกต่างอย่างสุดขั้วของโครงสร้างภาษีและนโยบายราคาพลังงาน รัฐบาลมาเลเซียใช้ระบบการอุดหนุนราคาแบบเจาะจง (Targeted and Blanket Subsidies) ทำให้ราคาน้ำมันเบนซิน RON95 มีราคาจำหน่ายเพียงลิตรละประมาณ 2.05 ริงกิต (ประมาณ 16-17 บาทไทย) ขณะที่ราคาจำหน่ายน้ำมันเบนซินในประเทศไทยรวมภาษีสรรพสามิต ภาษีเทศบาล กองทุนน้ำมัน และภาษีมูลค่าเพิ่ม อยู่ที่ระดับ 36 ถึง 40 บาทต่อลิตร ส่วนต่างราคาดังกล่าวสูงถึง 18-20 บาทต่อลิตร ขณะที่น้ำมันดีเซลมีส่วนต่างกำไรประมาณ 10-14 บาทต่อลิตร

ส่วนต่างของกำไรมหาศาลนี้สร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจในอัตราที่สูงกว่าธุรกิจการค้าปกติหลายเท่าตัว ก่อให้เกิดการจัดตั้งองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเพื่อดูดซับผลประโยชน์นอกระบบนี้อย่างเป็นล่ำเป็นสัน

2.2.2 รูปแบบและห่วงโซ่อุปทานนอกระบบ (Informal Supply Chains)

จากการประมวลข้อมูล

พบว่าห่วงโซ่อุปทานนอกระบบของน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ศึกษาจำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้:

ขั้นที่ 1: การลำเลียงข้ามแดน (Cross-border Infiltration):

การขนส่งทางบกจะใช้ขบวนการมดงาน โดยนำรถยนต์นั่งส่วนบุคคล รถกระบะ หรือรถตู้ ไปดัดแปลงถังน้ำมันใต้ท้องรถให้มีความจุสูงถึง 150-300 ลิตร

หรือติดตั้งถังน้ำมันเสริมซ่อนไว้ในห้องโดยสาร แล้วขับข้ามแดนไปเติมน้ำมันในปั๊มฝั่งมาเลเซีย จากนั้นขับข้ามพรมแดนกลับเข้ามาทางด่านสะเดา ปาดังเบซาร์ หรือวังประจัน วันละ 4 ถึง 8 เที่ยวต่อคัน ส่วนการขนส่งทางน้ำในฝั่งสตูลและอ่าวไทยสงขลา

จะใช้เรือประมงดัดแปลงท้องเรือให้เป็นถังบรรจุน้ำมัน หรือเรือหางยาวติดเครื่องยนต์ดัดแปลง ลักลอบวิ่งข้ามร่องน้ำสากลไปขนถ่ายน้ำมันจากเรือบรรทุกน้ำมันขนาดใหญ่กลางทะเล (Ship-to-Ship Transfer) หรือจากท่าเรือลับในมาเลเซีย ลัดเลาะเข้าสู่ลำคลองธรรมชาติ

ขั้นที่ 2: การถ่ายเทและพักกักเก็บในคอกน้ำมัน (Clandestine Staging & Storage):

เมื่อน้ำมันถูกลำเลียงเข้าสู่ฝั่งไทย จะถูกนำไปถ่ายเทลง ณ "คอกน้ำมัน"

หรือโกดังพักน้ำมันลับที่ตั้งกระจายอยู่ในป่าสวนยางพาราหรือพื้นที่ปิดทึบ

โดยใช้เครื่องสูบน้ำมันแรงดันสูงดูดถ่ายน้ำมันออกจากรถมดงานหรือเรือลงสู่ถังพลาสติกขนาด 1,000 ลิตร (ถัง IBC) หรือถังน้ำมันเหล็กขนาดใหญ่ จากนั้นจะใช้รถบรรทุก 6 ล้อ หรือ 10 ล้อดัดแปลง หรือรถส่งน้ำมันขนาดเล็ก มารับน้ำมันเพื่อลำเลียงต่อไปยังเครือข่ายจำหน่ายตอนใน

ขั้นที่ 3: การกระจายสู่ตลาดปลายทาง (Downstream Distribution):

น้ำมันเถื่อนจะถูกกระจายออกสู่ตลาดปลายทาง 2 กลุ่ม คือ 1) ตลาดค้าปลีกในชุมชน

โดยนำไปบรรจุใส่ขวดแก้ววางขายริมถนน หรือจำหน่ายผ่านปั๊มหลอดแก้วมือหมุน และตู้จ่ายน้ำมันหยอดเหรียญเถื่อนในหมู่บ้าน

ซึ่งเจาะกลุ่มลูกค้ารถจักรยานยนต์และรถยนต์ของชาวบ้านในพื้นที่เนื่องจากราคาถูกกว่าปั๊มใหญ่ ลิตรละ 3-5 บาท และ 2) ตลาดพาณิชย์และอุตสาหกรรม

โดยจำหน่ายตรงให้แก่ผู้ประกอบการรถบรรทุกขนส่งสินค้า เรือประมง โรงโม่หิน และโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง

2.3 แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) และการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance)

แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) เน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีความคล่องตัว มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (Results-based Management) ลดขั้นตอนราชการที่ยุ่งยากซับซ้อน และเปิดโอกาสให้มีการบูรณาการการทำงานข้ามสายงาน อย่างไรก็ดี ในบริบทของปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและความมั่นคงชายแดน ซึ่งมีความซับซ้อนเกินกว่าที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะสามารถแก้ไขได้โดยลำพัง (Wicked Problems) แนวคิดการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) จึงกลายมาเป็นกระบวนทัศน์หลักในการอธิบายและออกแบบกลไกการแก้ไขปัญหา

Ansell and Gash (2008) และ Emerson, Nabatchi, and Balogh (2012) ได้พัฒนากรอบแนวคิดการบริหารจัดการแบบร่วมมือ โดยให้คำจำกัดความว่า เป็นการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ที่หน่วยงานภาครัฐหนึ่งหรือหลายหน่วยงานดึงเอาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ไม่ใช่ภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานความมั่นคง เข้าสู่กระบวนการตัดสินใจและการลงมือปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นทางการ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำที่เอื้ออำนวย (Facilitative Leadership), 2) การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Trust Building), 3) ความมุ่งมั่นและพันธสัญญาในเป้าหมายร่วม (Commitment to Process), และ 4) การแลกเปลี่ยนข้อมูลและการเข้าใจปัญหาร่วมกัน (Shared Understanding)

ภานุวัฒน์ เด็กหลี, สุรชัย มูลสาร, อดิศักดิ์ พรมเมศ, และภาสกร ดอกจันทร์ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง "องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยกับการบริหารจัดบริการสาธารณะและรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม" และค้นพบว่า ความสำเร็จในการจัดระเบียบชุมชนและการรักษาความสงบเรียบร้อยของ อปท. ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือข้ามหน่วยงาน (Cross-boundary Collaboration) โดย อปท. ต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นเพียงผู้บังคับการทางกฎหมายมาเป็น "ผู้ประสานงานหลัก" (Lead Facilitator) ที่เชื่อมโยงระหว่างฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และประชาชนในพื้นที่ เพื่อทลายกำแพงการทำงานแบบไซโล (Silo Effect)

สอดคล้องกับข้อค้นพบของ พิชิต มีแสง, อาทิตย์ ฉัตรชัยรัตนเวช, ปริยกร ชาลีพรม, และปพิชญาลักษณ์ ตันดี (2566) ในการศึกษาเรื่องการบูรณาการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในระดับพื้นที่ ซึ่งระบุว่า การบูรณาการที่มีประสิทธิผลต้องประกอบด้วย 4 เสาหลัก ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ตำรวจ หน่วยงานความมั่นคงเฉพาะทาง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยต้องมีการกำหนดกลไกการประชุมร่วม การจัดตั้งชุดปฏิบัติการร่วมเฉพาะกิจ (Joint Taskforce) และการสนับสนุนงบประมาณในการปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ

2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและการป้องกันอาชญากรรมในระดับชุมชน

แนวคิดการป้องกันอาชญากรรมโดยชุมชน (Community Crime Prevention) และการควบคุมอาชญากรรมตามสถานการณ์ (Situational Crime Prevention) เสนอว่า การเฝ้าระวังและลดโอกาสในการก่ออาชญากรรมจะประสบความสำเร็จสูงสุดเมื่อประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นหูเป็นตา (Natural Surveillance) และมีความเข้มแข็งของทุนทางสังคม (Social Capital)

พลอยริญญา ภัทรอิ่มอ้วน (2568) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "มาตรการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและการบูรณาการเครือข่ายความปลอดภัยในระดับพื้นที่" โดยพบว่า การบูรณาการเครือข่ายความปลอดภัยที่มี อปท. เป็นแกนกลางในการสนับสนุนงบประมาณและเทคโนโลยี (เช่น ระบบกล้องโทรทัศน์วงจรปิด CCTV, ระบบแจ้งเตือนภัยผ่านแอปพลิเคชัน) ร่วมกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และเครือข่ายภาคประชาชน สามารถลดพื้นที่เสี่ยงภัยอาชญากรรมและเพิ่มประสิทธิภาพในการเฝ้าระวังจุดเสี่ยงในระดับตำบลได้อย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ บทบาทของผู้นำท้องที่ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ถือเป็นข้อต่อสำคัญอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงระหว่าง อปท. กับชุมชน โดย วีระชัย สินสิทธิ์, ศักดิ์สิทธิ์ สุขเจริญ, วิชิต นิลประสิทธิ์, และกิตติศักดิ์ พลอยแสง (2568) ได้ศึกษา "ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการปกครองท้องที่ยุคดิจิทัล" และพบว่า การที่ผู้นำท้องที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับชาวบ้าน และได้รับการสนับสนุนทรัพยากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะส่งผลให้บทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการข่าวกรองในระดับหมู่บ้านมีประสิทธิภาพสูงขึ้น สอดคล้องกับ อัมพร ปัญญา, สุรพล สุยะพรหม, และสมควร นามสีฐาน (2567) ที่พบว่า ภาวะผู้นำ ความโปร่งใส และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารท้องถิ่นและผู้นำชุมชน เป็นปัจจัยชี้ขาดในการสร้างความไว้วางใจและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่

2.5 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ฐานข้อมูล TCI ย้อนหลังไม่เกิน 3 ปี: พ.ศ. 2566–2569)

จากการสืบค้นและทบทวนวรรณกรรมวิจัยในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ย้อนหลังไม่เกิน 3 ปี (พ.ศ. 2566 ถึง พ.ศ. 2569) ผู้วิจัยได้คัดเลือกบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ตรงกับประเด็นและบริบทของการศึกษาจำนวน 10 เรื่อง นำมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและตัวแปรในการวิจัย ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การสังเคราะห์วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากฐานข้อมูล TCI (พ.ศ. 2566–2569)

ลำดับ	ผู้วิจัยและปีที่พิมพ์	ชื่อเรื่องและวารสาร	ประเด็นและตัวแปรสำคัญ	การนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษานี้
1	สุภัสสรณ์ สิริพันธุ์ภัค (2568)	สิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งต่อการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทย (วารสารนิติศาสตร์ ม.ทักษิณ)	การบังคับใช้กฎหมายทางทะเล, การถ่ายลำน้ำมันนอกน่านน้ำ, ช่องว่างเขตอำนาจรัฐชายฝั่ง	ใช้เป็นฐานข้อมูลมิติการลักลอบทางทะเลในอ่าวไทยตอนล่างและอันดามันสตูล
2	กรรณิการ์ ไกรกิจราษฎร์ และคณะ (2566)	องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยกับการบริหารจัดการบริการสาธารณะ (Journal of Modern Learning Development)	การจัดบริการสาธารณะของ อปท., ความซ้ำซ้อนเชิงโครงสร้าง, ข้อจำกัดงบประมาณ	ใช้กำหนดตัวแปรด้านโครงสร้างกฎหมายและข้อจำกัดทางการบริหารของ อปท.
3	วรฉัตร วริวรรณ (2566)	การบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มรภ.พิบูลสงคราม)	ขีดความสามารถของ อปท., การพึ่งพางบประมาณส่วนกลาง, ปัญหาบุคลากรเฉพาะทาง	ใช้เป็นแนวคิดสนับสนุนตัวแปรด้านทรัพยากรการบริหาร (งบประมาณและเครื่องมือ)
4	ฆายนีย์ ช. บุญพันธ์ และคณะ (2566)	การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์การจัดเก็บรายได้ท้องถิ่นในบริบทพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนใต้ (Asian Journal of Public Policy: AJPP)	การสูญเสียรายได้ภาษีท้องถิ่น, การประชาสัมพันธ์การคลังท้องถิ่นในพื้นที่ชายแดนใต้	ใช้กำหนดตัวแปรบทบาท อปท. ด้านการจัดเก็บภาษีและปกป้องรายได้ท้องถิ่น

5	ชัญญรัชต์ จรัสพัชรนนท์ และคณะ (2569)	การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่ในกระบวนการยุติธรรม (วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)	อุปสรรคการบังคับใช้กฎหมาย, เครือข่ายอิทธิพลท้องถิ่น, ความเสี่ยงและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่	ใช้สนับสนุนประเด็นปัญหาอุปสรรคเชิงอิทธิพลและความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่
6	วีระชัย สินสิทธิ์ และคณะ (2568)	ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการปกครองท้องที่ยุคดิจิทัล (วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษา)	บทบาทผู้นำท้องที่, การใช้เทคโนโลยีสื่อสาร, การรักษาความสงบเรียบร้อยระดับหมู่บ้าน	ใช้กำหนดตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องที่และเครือข่ายชุมชน
7	พิชิต มีแสง และคณะ (2566)	ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบำบัดฟื้นฟูและการบูรณาการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในระดับพื้นที่ (วารสารวิชาการและวิจัยยาเสพติด: JARAS)	กลไกบูรณาการ 4 เสาหลัก (ปกครอง ตำรวจ ท้องถิ่น สาธารณสุข), การจัดชุดปฏิบัติการร่วม	ใช้พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance)
8	ภานุวัฒน์ เด็กหลี และคณะ (2566)	องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยกับการบริหารจัดบริการสาธารณะและรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม (วารสารวิชาการรัตนบุศย์)	การทลายการทำงานแบบไซโล, บทบาท อปท. ในฐานะผู้ประสานงานภาคีเครือข่าย	ใช้กำหนดตัวแปรด้านการบริหารจัดการแบบร่วมมือข้ามสายงาน
9	พลอยริญญา ภัทรอิ่มอ้วน (2568)	มาตรการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและการบูรณาการเครือข่ายความปลอดภัยในระดับพื้นที่	การบูรณาการเครือข่ายความปลอดภัย, เทคโนโลยีเฝ้าระวัง (CCTV), การมีส่วนร่วมของประชาชน	ใช้กำหนดตัวแปรบทบาท อปท. ด้านการป้องกันสาธารณภัยและการจัดระเบียบชุมชน

		(วารสารบวรสหการศึกษาแ ละมนุษยสังคมศาสตร์)		
10	อัมพร ปัญญา และคณะ (2567)	คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นต่อการบริหาร อบต. และการรักษาความสงบเรียบร้อย (วารสารรัฐศาสตร์ ม.มหามกุฏราชวิทยาลัย)	ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม, ธรรมาภิบาล, การสร้างความไว้วางใจเพื่อดึงประชาชนร่วมมือ	ใช้สนับสนุนประเด็นภาวะผู้น ำและการสร้างความไว้วางใจ ในการบริหารแบบร่วมมือ

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีการกระจายอำนาจ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ การบริหารจัดการแบบร่วมมือ การป้องกันอาชญากรรมชุมชน ตลอดจนวรรณกรรมวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้บูรณาการและสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ที่เชื่อมโยงระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้:

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables): ประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่: 1) ปัจจัยด้านโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของ อปท. (ความชัดเจนของกฎหมายควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง, พ.ร.บ. สาธารณสุข, พ.ร.บ. ปภ.), 2) ปัจจัยด้านทรัพยากรทางการบริหาร (งบประมาณ, บุคลากรเฉพาะทาง, เทคโนโลยีและเครื่องมือตรวจวัด/ดับเพลิง), 3) ปัจจัยการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance: การประสานงานและการจัดชุดปฏิบัติการร่วมกับศุลกากร, สรรพสามิต, ศรชล., ตำรวจ, และฝ่ายปกครอง), และ 4) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้นำท้องที่ (บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน, การเป็นหูเป็นตา, และการแจ้งเบาะแส)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable): คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย ครอบคลุม 4 ภารกิจหลัก ได้แก่: 1) ด้านการควบคุมสถานประกอบการและการจัดระเบียบชุมชน, 2) ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย/อัคคีภัย, 3) ด้านการจัดเก็บภาษีและปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น, และ 4) ด้านการบูรณาการเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย (น้ำมันเถื่อน) ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล” ผู้วิจัยได้ออกแบบระเบียบวิธีวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยมีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยครอบคลุม 8 หัวข้อหลัก ดังนี้:

- 3.1 รูปแบบการวิจัย (Research Design)
- 3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Population, Sample, and Key Informants)
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instruments)
- 3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ (Instrument Construction and Quality Testing)
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection Procedures)
- 3.6 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Processing and Analysis)
- 3.7 เกณฑ์การแปลผลข้อมูล (Interpretation Criteria)
- 3.8 จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Research Ethics)

3.1 รูปแบบการวิจัย (Research Design)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสานวิธีแบบคู่ขนาน (Concurrent Triangulation Design) ซึ่งดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ควบคู่ไปกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในห้วงเวลาเดียวกัน เพื่อนำผลการวิจัยทั้งสองส่วนมาเปรียบเทียบ ตรวจสอบถ่วงดุล ยืนยันความถูกต้อง และเติมเต็มข้อค้นพบซึ่งกันและกันอย่างสมบูรณ์รอบด้าน โดยการวิจัยเชิงปริมาณมุ่งเน้นการวัดระดับบทบาท ปัญหาอุปสรรค และทดสอบความสัมพันธ์เชิงสถิติผ่านแบบสอบถาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการเจาะลึกบริบทเชิงลึก ห่วงโซ่อุปทานนอกระบบ พลวัตของเครือข่าย และการยกร่างโมเดลเชิงยุทธศาสตร์ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรเป้าหมายในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ข้าราชการพนักงานส่วนท้องถิ่น (โดยเฉพาะกองช่าง กองสาธารณสุข สำนักปลัด งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กองคลัง) และผู้นำท้องที่/คณะกรรมการชุมชน ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป้าหมายของจังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูล รวมประชากรทั้งสิ้นประมาณ 3,850 คน

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 (e = 0.05) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 362 คน เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนและการสูญหายของแบบสอบถาม ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสมบูรณ์ไว้ที่ 400 คน จากนั้นใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน 2 จังหวัด ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1

การแจกแจงประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา

จังหวัด	อำเภอ	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป้าหมาย	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
สงขลา	สะเดา	เทศบาลเมืองสะเดา	480	50
สงขลา	สะเดา	เทศบาลตำบลปาดังเบซาร์	450	47
สงขลา	สะเดา	เทศบาลตำบลสำนักขาม	460	48
สงขลา	คลองหอยโข่ง	องค์การบริหารส่วนตำบลคลองหอยโข่ง	380	39
สงขลา	สิงหนคร	เทศบาลเมืองสิงหนคร	520	54
สตูล	ควนโดน	องค์การบริหารส่วนตำบลวังประจัน	360	37
สตูล	เมืองสตูล	องค์การบริหารส่วนตำบลตำมะลัง	390	41
สตูล	เมืองสตูล	เทศบาลเมืองสตูล	810	84
รวม	**-**	**8 แห่ง**	**3,850**	**400**

3.2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก คัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ความเชี่ยวชาญ อำนาจหน้าที่ตรง และประสบการณ์ทำงานในพื้นที่ชายแดนไม่น้อยกว่า 3 ปี รวมทั้งสิ้น 30 คน จำแนกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้:

กลุ่มที่ 1: ผู้บริหารและบุคลากร อปท.:

กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา (นายก อปท., ปลัด อปท., ผู้อำนวยการกองช่าง, หัวหน้างานป้องกันฯ, นิติกร) จำนวน 10 คน (รหัส K01 - K10)

กลุ่มที่ 2: ฝ่ายปกครองและสรรพสามิต/ศุลกากร:

กลุ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่สรรพสามิต/ศุลกากร (นายอำเภอ/ปลัดอำเภอฝ่ายความมั่นคง, สรรพสามิตพื้นที่, นายด่าน/เจ้าหน้าที่ศุลกากรด่านสะเดา ปาดังเบซาร์ และวังประจัน) จำนวน 8 คน (รหัส K11 - K18)

กลุ่มที่ 3: ตำรวจและกองกำลังความมั่นคง:

กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจและกองกำลังความมั่นคงทางบกและทางทะเล (สภ.สะเดา, สภ.ปาดังเบซาร์, สภ.เมืองสตูล, กองกำกับการตำรวจน้ำ, เจ้าหน้าที่ ศรชล. ภาค 2 และภาค 3, กองกำลังเทพสตรี) จำนวน 6 คน (รหัส K19 - K24)

กลุ่มที่ 4: ผู้นำท้องที่และชุมชน: กลุ่มผู้นำท้องที่และผู้นำชุมชนในพื้นที่ชายแดน (กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, ประธานชุมชนในพื้นที่สะเดา ปาดังเบซาร์ วังประจัน และตำมะลัง) จำนวน 3 คน (รหัส K25 - K27)

กลุ่มที่ 5: ผู้ประกอบการและประชาสังคม:

กลุ่มผู้แทนผู้ประกอบการสถานีบริการน้ำมันที่ถูกต้องตามกฎหมาย และภาคประชาสังคมในพื้นที่ จำนวน 3 คน (รหัส K28 - K30)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 3 ชุด ได้แก่:

1) แบบสอบถาม (Questionnaire): มีโครงสร้างแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่:

• ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ, อายุ, การศึกษา, ประเภท อปท., ตำแหน่งงาน, จังหวัดที่ปฏิบัติงาน) เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

• ส่วนที่ 2 สภาพปัญหาและสถานการณ์การลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ (ลักษณะ 5 ระดับ)

• ส่วนที่ 3 ระดับบทบาทและการดำเนินงานของ อปท. ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำมันเถื่อน 4 ด้าน

(การควบคุมสถานประกอบการ, การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย/อัคคีภัย, การจัดเก็บภาษีและปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น, การบูรณาการเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วม) เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert's 5-Point Rating Scale)

• ส่วนที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพบทบาทของ อปท. 4 ด้าน (โครงสร้างกฎหมาย, ทรัพยากรทางการบริหาร, การบริหารจัดการแบบร่วมมือ, การมีส่วนร่วมของชุมชน) และข้อเสนอแนะปลายเปิด

2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide): ใช้สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 คน ครอบคลุมประเด็น: พลวัตของขบวนการค้าน้ำมันเถื่อน, การบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ, ปัญหาความปลอดภัยและการเผชิญหน้ากับอิทธิพล, การประสานงานข้ามหน่วยงาน, และแนวทางการยกระดับความร่วมมือ

3) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Protocol): ใช้ในการจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จำนวน 1 ครั้ง ประกอบด้วยตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 15 ท่าน เพื่อนำเสนอและวิพากษ์ร่างโมเดลเชิงยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Border Governance Model)

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยตามขั้นตอนมาตรฐานวิชาการ ดังนี้:

1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity): ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ยกร่างขึ้น เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิด้านรัฐประศาสนศาสตร์ กฎหมายมหาชน และความมั่นคงชายแดน จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องของภาษา และความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการประเมินพบว่า ข้อคำถามทั้งหมดมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 (ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.92) ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (IOC >= 0.60)

2) การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability): ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทำการทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มบุคลากร อปท. และผู้นำชุมชนในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีลักษณะบริบทใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา จำนวน 30 ชุด จากนั้นนำข้อมูลมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แบบสอบถามตอนที่ 2 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.884, ตอนที่ 3

มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.926, ตอนที่ 4 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.918 และค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.935 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่า 0.80 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นสูงมาก สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริงได้

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้:

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิเชิงปริมาณ:
ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัยไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล และผู้บริหาร อปท. เป้าหมายทั้ง 8 แห่ง เพื่อขออนุญาตลงพื้นที่แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุด ระหว่างเดือนตุลาคม 2567 ถึงเดือนมกราคม 2568 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาครบถ้วนจำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิเชิงคุณภาพ:
ผู้วิจัยประสานงานนัดหมายและลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 30 ท่าน แบบเผชิญหน้าตัวต่อตัว (Face-to-face In-depth Interview) โดยใช้เวลาสัมภาษณ์ท่านละประมาณ 45 ถึง 60 นาที พร้อมบันทึกเทปเสียง (โดยได้รับความยินยอม) และจดบันทึกสาระสำคัญอย่างละเอียด

3. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group): จัดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 2568 ณ ห้องประชุมร่วมในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยเชิญตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 15 ท่าน ร่วมระดมสมองและวิพากษ์ร่างยุทธศาสตร์ความร่วมมือ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ:
รวบรวมสถิติผลการปราบปรามจับกุมคดีน้ำมันเถื่อนจากกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร ศรชล. ตำรวจภูธรภาค 9 แผนพัฒนาท้องถิ่น เทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติ อปท. และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

3.6 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้นำมาผ่านกระบวนการวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้:

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ: ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การจำแนกหมวดหมู่ประเด็นสาระสำคัญ (Thematic Analysis) และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ทั้งด้านแหล่งข้อมูล (Data

Source Triangulation) และด้านระเบียบวิธี (Methodological Triangulation) เพื่อให้ข้อค้นพบมีความแม่นยำและน่าเชื่อถือสูงสุด

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ: ประมวลผลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ 2 ระดับ ได้แก่:

• สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics): ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean: $\bar{X}$), และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

• สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics): ใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient: r) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบมาตรฐาน (Enter Multiple Linear Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานและวิเคราะห์อำนาจในการร่วมกันพยากรณ์ของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตาม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.7 เกณฑ์การแปลผลข้อมูล

สำหรับข้อมูลในแบบสอบถามที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนและการแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ Best (1977) โดยคำนวณช่วงอันตรภาคชั้น (Class Interval) เท่ากับ 0.80 ดังนี้:

• ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีระดับบทบาท / ปัญหา / ปัจจัย อยู่ในระดับ มากที่สุด

• ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีระดับบทบาท / ปัญหา / ปัจจัย อยู่ในระดับ มาก

• ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีระดับบทบาท / ปัญหา / ปัจจัย อยู่ในระดับ ปานกลาง

• ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีระดับบทบาท / ปัญหา / ปัจจัย อยู่ในระดับ น้อย

• ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีระดับบทบาท / ปัญหา / ปัจจัย อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

3.8 จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Research Ethics)

เนื่องจากประเด็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ผลประโยชน์นอกระบบ และเครือข่ายอิทธิพลในพื้นที่ชายแดน ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญสูงสุดต่อหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามมาตรฐานสากล โดยยึดถือหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่:

1) หลักการเคารพในบุคคล (Respect for Persons): มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ ประโยชน์ และขั้นตอนการวิจัยอย่างโปร่งใส และให้ผู้เข้าร่วมลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าว (Informed Consent Form) โดยผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิปฏิเสธหรือไม่ตอบคำถามใด ๆ หรือถอนตัวออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ

2) หลักการรักษาความลับและการปกป้องความเป็นส่วนตัว (Confidentiality and Privacy): ข้อมูลส่วนบุคคลจะไม่ถูกเปิดเผยสู่สาธารณะ มีการใช้รหัสแทนชื่อ-สกุลจริง (เช่น K01 - K30) ข้อมูลดิบทั้งหมดจะถูกจัดเก็บในระบบคอมพิวเตอร์ที่มีการเข้ารหัสผ่านความปลอดภัยสูง และจะถูกทำลายทิ้งหลังจากเสร็จสิ้นการวิจัย

3) หลักการคำนึงถึงประโยชน์และไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Beneficence and Non-maleficence): ผู้วิจัยออกแบบกระบวนการสัมภาษณ์ในสถานที่ที่ปลอดภัยและมิดชิด ป้องกันมิให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อหน้าที่การงาน ความสัมพันธ์ในชุมชน หรือความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้ให้ข้อมูลอย่างเด็ดขาด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย (น้ำมันเถื่อน) ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล”
ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยจัดแบ่งออกเป็น 6 ตอนตามลำดับ ดังนี้:

- สัญลักษณ์ทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและสถานการณ์การลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในพื้นที่
- ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับบทบาทและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (4 ด้าน)
- ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ตอนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย (สหสัมพันธ์และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ)
- ตอนที่ 6 รูปแบบเชิงยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Border Governance Model)

สัญลักษณ์ทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การสื่อความหมายและการแปลผลข้อมูลทางสถิติเป็นไปอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสากล จึงได้กำหนดสัญลักษณ์ทางสถิติดังต่อไปนี้:

- N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (N = 400)
- n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างย่อย
- $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean)
- S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
- r แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)
- R แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation Coefficient)
- R^2 แทน ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจพหุคูณ (Coefficient of Determination)
- Adjusted\ R^2 แทน ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจพหุคูณที่ปรับแก้แล้ว

- B แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Regression Coefficient)
- SE_B แทน ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์การถดถอย (Standard Error of B)
- β แทน ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Regression Coefficient)
- t แทน ค่าสถิติทดสอบที (t-test statistic)
- F แทน ค่าสถิติทดสอบเอฟ (F-test statistic จากการวิเคราะห์ความแปรปรวน ANOVA)
- p แทน ค่าความน่าจะเป็นของระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significance Level)

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์และสถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำแหน่งหน้าที่ และจังหวัดที่ปฏิบัติงาน ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป (N = 400)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	248	62.00
- หญิง	152	38.00
2. อายุ		
- ต่ำกว่า 30 ปี	44	11.00
- 30 – 39 ปี	128	32.00
- 40 – 49 ปี	142	35.50
- 50 ปีขึ้นไป	86	21.50
3. ระดับการศึกษา		
- ต่ำกว่าปริญญาตรี	58	14.50
- ปริญญาตรี	274	68.50
- สูงกว่าปริญญาตรี	68	17.00

4. ประเภทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		
- เทศบาลเมือง (สะเดา, สิงหนคร, สตูล)	188	47.00
- เทศบาลตำบล (ปาดังเบซาร์, สำนักขาม)	95	23.75
- องค์การบริหารส่วนตำบล (คลองหอยโข่ง, วังประจัน, ตำมะลัง)	117	29.25
5. ตำแหน่งหน้าที่		
- ผู้บริหารท้องถิ่น / สมาชิกสภาท้องถิ่น	48	12.00
- ข้าราชการ/พนักงานส่วนท้องถิ่น (กองช่าง, สาธารณสุข, ปภ., คลัง, ปลัด)	236	59.00
- ผู้นำท้องที่ (กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ช่วยฯ)	72	18.00
- คณะกรรมการชุมชน / อาสาสมัครในพื้นที่	44	11.00
6. จังหวัดที่ปฏิบัติงาน		
- จังหวัดสงขลา	238	59.50
- จังหวัดสตูล	162	40.50
รวมทั้งสิ้น	**400**	**100.00**

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 248 คน (ร้อยละ 62.00) เพศหญิง จำนวน 152 คน (ร้อยละ 38.00) มีช่วงอายุระหว่าง 40–49 ปี มากที่สุด จำนวน 142 คน (ร้อยละ 35.50) รองลงมาคือช่วงอายุ 30–39 ปี จำนวน 128 คน (ร้อยละ 32.00) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 274 คน (ร้อยละ 68.50) สังกัดเทศบาลเมืองมากที่สุด จำนวน 188 คน (ร้อยละ 47.00) ด้านตำแหน่งหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการและพนักงานส่วนท้องถิ่นฝ่ายประจำ จำนวน 236 คน (ร้อยละ 59.00) รองลงมาคือผู้นำท้องที่ จำนวน 72 คน (ร้อยละ 18.00) และปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดสงขลา จำนวน 238 คน (ร้อยละ 59.50) และจังหวัดสตูล จำนวน 162 คน (ร้อยละ 40.50)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและสถานการณ์การลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในพื้นที่

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาและสถานการณ์การลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมายในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล แสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสภาพปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ (N = 400)

สภาพปัญหาและสถานการณ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา	อันดับ
1. ปัญหาการมีส่วนต่างราคาพลังงานระหว่างไทย-มาเลเซียเป็นแรงจูงใจหลัก	4.68	0.52	มากที่สุด	1
2. ความหนาแน่นของการใช้รถยนต์/เรือดัดแปลงในการลำเลียงน้ำมันข้ามแดน	4.45	0.64	มาก	2
3. การจัดตั้งคอกน้ำมันหรือโกดังพักน้ำมันลับแฝงตัวอยู่ในชุมชน/สวนยาง	4.38	0.68	มาก	3
4. ความเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัยและการระเบิดในเขตชุมชนจากการกักเก็บไม่ได้มาตรฐาน	4.35	0.72	มาก	4
5. ผลกระทบต่อการสูญเสียรายได้ภาษีบำรุงท้องถิ่นของ อปท.	4.28	0.75	มาก	5
6. การแพร่กระจายของปั๊มขวด ปั๊มหลอดแก้ว และตู้หยอดเหรียญที่ผิดกฎหมาย	4.22	0.78	มาก	6
7. ผลกระทบต่อยอดจำหน่ายของผู้ประกอบการปั๊มน้ำมันที่ถูกต้องตามกฎหมาย	4.15	0.81	มาก	7

8. อิทธิพลและการแทรกแซงจากกลุ่มผลประโยชน์นอกระบบต่อการบังคับใช้กฎหมาย	4.12	0.84	มาก	8
ภาพรวมสภาพปัญหา	**4.33**	**0.58**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 4.2 พบว่า สภาพปัญหาและสถานการณ์การลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.33, S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนต่างราคาพลังงานระหว่างไทย-มาเลเซียเป็นแรงจูงใจหลัก ($\bar{X}$ = 4.68, S.D. = 0.52) รองลงมาคือ ความหนาแน่นของการใช้รถยนต์/เรือดัดแปลงในการลำเลียงน้ำมันข้ามแดน ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = 0.64) และการจัดตั้งคอกน้ำมันหรือโกดังพักน้ำมันลับแฝงตัวอยู่ในชุมชน/สวนยาง ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.68) ตามลำดับ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสอดคล้องกับข้อมูลสถิติดังกล่าวอย่างยิ่ง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้สะท้อนข้อเท็จจริงในพื้นที่ ดังนี้:

"...เรื่องน้ำมันเถื่อนแถวสะเดากับปาดังเบซาร์ มันกลายเป็นห่วงโซ่อาชีพนอกระบบไปแล้ว มดงานมีทั้งรถเก๋งเก่า รถกระบะดัดแปลงถังสองชั้น วิ่งข้ามไปเติมฝั่งมาเลย์วันละ 5-6 เที่ยว ได้กำไรเที่ยวละพันกว่าบาท พอนำเข้ามาก็เอาไปเทลงคอกน้ำมันในสวนยาง มารวมเป็นถังพันลิตร รถสิบล้อมารับช่วงต่อ ปัญหามันอยู่ที่ส่วนต่างราคามันจูงใจเกินไป ลิตรละเกือบยี่สิบบาท ใครก็อยากทำ..." (K03: ปลัดเทศบาลแห่งหนึ่งในอำเภอสะเดา, สัมภาษณ์เมื่อ 14 พฤศจิกายน 2567)

ขณะที่ในพื้นที่จังหวัดสตูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญระบุถึงพลวัตทางทะเลว่า: "...ทางสตูลเส้นทางหลักคือทางน้ำ คลองตำมะลัง คลองปูยู เรือหางยาวติดเครื่องแรง ๆ วิ่งไปรับน้ำมันจากเกาะหรือเรือใหญ่ฝั่งโน้น วิ่งลัดเลาะตามป่าชายเลนขึ้นท่าเทียบเรือชาวบ้านตอนดึก ๆ แล้วถ่ายใส่ถังขึ้นรถกระบะ ปัญหาคือท้องถิ่นไม่มีเรือตรวจการณ์ ไม่มีอุปกรณ์จับกุม และไม่รู้ว่าเรือลำไหนขนน้ำมันเพราะปะปนกับเรือหาปลา..." (K14: เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองอำเภอเมืองสตูล, สัมภาษณ์เมื่อ 3 ธันวาคม 2567)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับบทบาทและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ระดับบทบาทและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย จำแนกตามภารกิจ 4 ด้าน แสดงในตารางที่ 4.3 ถึง 4.7

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับบทบาท อปท. ด้านการควบคุมสถานประกอบการและจัดระเบียบชุมชน (N = 400)

ด้านการควบคุมสถานประกอบการและจัดระเบียบชุมชน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับบทบาท	อันดับ
1. การออกตรวจตราและแนะนำผู้ประกอบการจำหน่ายน้ำมันขวด/ปั๊มหลอดในชุมชน	3.42	0.82	ปานกลาง	1
2. การตรวจสอบใบอนุญาตประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงตาม พ.ร.บ. ควบคุมน้ำมันฯ	3.28	0.85	ปานกลาง	2
3. การกวดขันควบคุมมิให้มีการจัดตั้งคอกน้ำมันหรือที่พักน้ำมันเถื่อนในเขตพื้นที่	3.05	0.91	ปานกลาง	3
4. การบังคับใช้กฎหมายการสาธารณสุขในการระงับเหตุรำคาญจากกลิ่นและไอระเหยน้ำมัน	2.92	0.88	ปานกลาง	4
5. การสั่งระงับ ปรับ หรือดำเนินคดีกับผู้ลักลอบตั้งสถานประกอบการน้ำมันเถื่อน	2.68	0.94	ปานกลาง	5
ภาพรวมด้านการควบคุมสถานประกอบการ	**3.07**	**0.74**	**ปานกลาง**	**-**

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับบทบาท อปท. ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย/อัคคีภัย (N = 400)

ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย/อัคคีภัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับบทบาท	อันดับ
1. ความพร้อมของเจ้าหน้าที่งานป้องกันฯ ในการออกระงับเหตุเพลิงไหม้ทั่วไป	3.75	0.78	มาก	1

2. การจัดทำแผนเผชิญเหตุอัคคีภัยสารเคมีและวัตถุไวไฟในเขตพื้นที่เสี่ยง	3.24	0.86	ปานกลาง	2
3. การซักซ้อมแผนเผชิญเหตุอัคคีภัยร่วมกับชุมชนและสถานประกอบการน้ำมัน	3.10	0.89	ปานกลาง	3
4. ความพร้อมของอุปกรณ์พิเศษ น้ำยาโฟมดับเพลิงเคมี และหน้ากากป้องกันไอระเหย	2.78	0.92	ปานกลาง	4
5. การตรวจสอบระบบความปลอดภัยด้านอัคคีภัยของสถานที่กักเก็บน้ำมันในชุมชน	2.72	0.90	ปานกลาง	5
ภาพรวมด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	**3.12**	**0.72**	**ปานกลาง**	**-**

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับบทบาท อปท. ด้านการจัดเก็บภาษีและปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น (N = 400)

ด้านการจัดเก็บภาษีและปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับบทบาท	อันดับ
1. การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของภาษีบำรุงท้องถิ่น	3.38	0.84	ปานกลาง	1
2. การจัดทำฐานข้อมูลและสำรวจจำนวนสถานีบริการน้ำมันในเขตรับผิดชอบ	3.30	0.86	ปานกลาง	2
3. การประสานข้อมูลกับ อบจ. เพื่อตรวจสอบยอดการชำระภาษีน้ำมันให้ถูกต้อง	3.12	0.89	ปานกลาง	3

4. การตรวจสอบความถูกต้องของหัวจ่ายน้ำมันและการชำระภาษีของปั๊มน้ำมัน	2.95	0.91	ปานกลาง	4
5. การมีมาตรการทางภาษีเพื่อกดดันหรือป้องปรามจุดจำหน่ายน้ำมันนอกระบบ	2.45	0.88	น้อย	5
ภาพรวมด้านการจัดเก็บภาษีและผลประโยชน์	**3.04**	**0.73**	**ปานกลาง**	**-**

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับบทบาท อปท. ด้านการบูรณาการเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วม (N = 400)

ด้านการบูรณาการเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับบทบาท	อันดับ
1. การประสานความร่วมมือกับผู้นำท้องที่ (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ในการเฝ้าระวัง	3.62	0.81	มาก	1
2. การสนับสนุนข้อมูลและเบาะแสแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ สรรพสามิต และฝ่ายปกครอง	3.35	0.84	ปานกลาง	2
3. การเข้าร่วมปฏิบัติการตรวจค้นจับกุมร่วมกับหน่วยงานความมั่นคงเมื่อได้รับการร้องขอ	3.22	0.88	ปานกลาง	3
4. การเปิดช่องทางรับเรื่องร้องเรียนและแจ้งเบาะแสน้ำมันเถื่อนจากประชาชนที่ปลอดภัย	3.08	0.92	ปานกลาง	4
5. การจัดตั้งคณะทำงานร่วมพหุภาคีระดับท้องถิ่นในการปราบปรามน้ำมันเถื่อนอย่างถาวร	2.65	0.95	ปานกลาง	5
ภาพรวมด้านการบูรณาการเครือข่าย	**3.18**	**0.75**	**ปานกลาง**	**-**

ตารางที่ 4.7 สรุปเปรียบเทียบระดับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำแนกรายด้านและภาพรวม (N = 400)

มิติด้านบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับบทบาท	อันดับ
1. ด้านการบูรณาการเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วม	3.18	0.75	ปานกลาง	1
2. ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย/อัคคีภัย	3.12	0.72	ปานกลาง	2
3. ด้านการควบคุมสถานประกอบการและจัดระเบียบชุมชน	3.07	0.74	ปานกลาง	3
4. ด้านการจัดเก็บภาษีและปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น	3.04	0.73	ปานกลาง	4
ภาพรวมบทบาทของ อปท. ทุกด้าน	**3.10**	**0.68**	**ปานกลาง**	**-**

จากตารางที่ 4.7 พบว่า
ระดับบทบาทและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.10, S.D. = 0.68)
เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = 3.18, S.D. = 0.75) รองลงมาคือ ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย/อัคคีภัย ($\bar{X}$ = 3.12, S.D. = 0.72)
ด้านการควบคุมสถานประกอบการและจัดระเบียบชุมชน ($\bar{X}$ = 3.07, S.D. = 0.74)
และด้านการจัดเก็บภาษีและปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 3.04, S.D. = 0.73) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงานของ อปท.

ผลการวิเคราะห์ระดับปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงานของ อปท. แสดงในตารางที่ 4.8 ควบคู่กับการวิเคราะห์แก่นสาระเชิงคุณภาพ (Thematic Analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของ อปท. (N = 400)

ด้านปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัญหา	อันดับ

1. ด้านความปลอดภัยและอิทธิพลมืด (ความเสี่ยงในการถูกคุกคาม ขาดการคุ้มครองเจ้าหน้าที่)	4.36	0.68	มาก	1
2. ด้านทรัพยากรและเครื่องมือ (ขาดแคลนโฟมดับเพลิง อุปกรณ์ตรวจวัด รถตรวจการณ์)	4.25	0.72	มาก	2
3. ด้านการประสานงานและการบูรณาการ (การทำงานแบบไซโล ขาดการแบ่งปันข่าวกรอง)	4.18	0.74	มาก	3
4. ด้านโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (ช่องว่างการตีความอำนาจ เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่มีอาวุธ)	4.12	0.76	มาก	4
ภาพรวมปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด	**4.23**	**0.62**	**มาก**	**-**

เมื่อนำผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณมาผสานกับข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสังเคราะห์แก่นสาระของปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของ อปท. ได้ 4 ประเด็นหลัก ดังนี้:

1) ปัญหาด้านความปลอดภัยและอิทธิพลมืดในพื้นที่: ถือเป็นอุปสรรคที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.36) เนื่องจากขบวนการค้าน้ำมันเถื่อนมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มทุนนอกระบบและเครือข่ายอิทธิพล พนักงานเทศบาลหรือ อบต. เป็นคนในพื้นที่ การเข้าไปตรวจค้นหรือสั่งปิดคอกน้ำมันสร้างความเสี่ยงต่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่และครอบครัว ดังคำกล่าวของ K07 (ผู้อำนวยการกองช่าง เทศบาลแห่งหนึ่ง):
"...พวกเราเป็นข้าราชการท้องถิ่น อยู่ในพื้นที่กับชาวบ้าน เดินไปทำงานก็เจอกัน คอกน้ำมันบางแห่งมีคนมีสีหรือกลุ่มอิทธิพลหนุนหลัง ถ้าเราไปตรวจ ไปสั่งปิด เราไม่มีปืน ไม่มีกฎหมายคุ้มครองเหมือนตำรวจหรือศุลกากร กลางคืนนอนผวา ใครจะกล้าเอาชีวิตไปเสี่ยง..."

2) ปัญหาข้อจำกัดด้านงบประมาณและเครื่องมือเฉพาะทาง ($\bar{X}$ = 4.25): อปท. ส่วนใหญ่มีเพียงรถดับเพลิงบรรทุกน้ำธรรมดา ซึ่งไม่สามารถใช้ดับเพลิงไหม้จากน้ำมันเชื้อเพลิงได้ เพราะน้ำจะทำให้น้ำมันลอยตัวและลุกลาม น้ำยาเคมีโฟมดับเพลิง (AFFF Foam) มีราคาสูงมากและมีอายุการเก็บรักษาจำกัด อีกทั้ง อปท. ขาดเครื่องมือตรวจวัดไอระเหยไฮโดรคาร์บอนและเรือตรวจการณ์ทางน้ำ

3) ปัญหาการทำงานแบบแยกส่วน (Silo Approach) ขาดการบูรณาการ ($\bar{X}$ = 4.18):

หน่วยงานความมั่นคงส่วนกลางและภูมิภาค (ศุลกากร, สรรพสามิต, ศรชล., ตำรวจ)
มักปฏิบัติการตามสายการบังคับบัญชาของตนเอง ขาดการแบ่งปันข้อมูลข่าวกรองเชิงลึกให้แก่ อปท.
และมักเรียก อปท. เข้าร่วมเฉพาะในขั้นตอนการขนย้ายของกลางหรือระงับเหตุเพลิงไหม้เท่านั้น

4) ปัญหาความไม่ชัดเจนของขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ($\bar{X}$ = 4.12):
พระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542
มุ่งเน้นการควบคุมสถานประกอบการที่มีสถานที่ตั้งเป็นหลักแหล่ง
แต่ขบวนการค้าน้ำมันเถื่อนใช้รถยนต์เคลื่อนที่หรือคอกน้ำมันชั่วคราว
ทำให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่แน่ใจในอำนาจการตรวจยึดจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ตอนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

การทดสอบสมมติฐานการวิจัยดำเนินการ 2 ขั้นตอน ได้แก่
การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation)
และการทดสอบอำนาจการพยากรณ์ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis)

5.1 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Analysis)

เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1 ผู้วิจัยได้นำตัวแปรอิสระทั้ง 4 ด้าน ได้แก่
ปัจจัยด้านโครงสร้างอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (X_1), ปัจจัยด้านทรัพยากรการบริหาร (X_2),
ปัจจัยการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (X_3), และปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้นำท้องที่ (X_4)
มาทดสอบความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพบทบาทของ อปท. (Y)
ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระกับประสิทธิภาพบทบาทของ อปท. (N = 400)

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	Y
โครงสร้างอำนาจหน้าที่กฎหมาย (X1)	1.000				
ทรัพยากรทางการบริหาร (X2)	.542**	1.000			
การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (X3)	.615**	.588**	1.000		
การมีส่วนร่วมของชุมชน (X4)	.485**	.462**	.594**	1.000	

ประสิทธิภาพบทบาท อปท. (Y)	.582**	.614**	.726**	.558**	1.000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2-tailed)

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพบทบาทของ อปท. ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำมันเถื่อน (Y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ ปัจจัยการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .726 ซึ่งอยู่ในระดับสูงมาก รองลงมาคือ ปัจจัยด้านทรัพยากรทางการบริหาร (X_2, r = .614) ปัจจัยด้านโครงสร้างอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (X_1, r = .582) และปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้นำท้องที่ (X_4, r = .558) ตามลำดับ นอกจากนี้ ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันมีค่าอยู่ระหว่าง .462 ถึง .615 (ไม่เกิน .80) แสดงว่าไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุคูณ (Multicollinearity)

5.2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis)

ผู้วิจัยได้นำตัวแปรอิสระทั้ง 4 ด้าน เข้าสู่สมการถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบอำนาจการพยากรณ์ประสิทธิภาพบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Y) ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ประสิทธิภาพบทบาทของ อปท. (N = 400)

ตัวแปรพยากรณ์	B	SE_B	β	t	Sig. (p)
(ค่าคงที่: Constant)	0.485	0.142	-	3.415	.001**
โครงสร้างอำนาจหน้าที่กฎหมาย (X1)	0.158	0.041	.168	3.854	<.001**
ทรัพยากรทางการบริหาร (X2)	0.224	0.043	.235	5.209	<.001**
การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (X3)	0.382	0.046	.421	8.304	<.001**
การมีส่วนร่วมของชุมชน (X4)	0.126	0.038	.142	3.316	.001**
R = .782, R^2 = .611, Adjusted R^2 = .607, SE_est = 0.426, F = 155.322, p < .001					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ปัจจัยอิสระทั้ง 4 ด้าน
สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำมันเถื่อน (Y) ได้ร้อยละ 61.10 (R^2 = .611, Adjusted\ R^2 = .607)
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (F = 155.322, p < .001) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 1

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) พบว่า
ตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพบทบาทของ อปท. สูงสุด คือ การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (X_3, β = .421, t = 8.304, p < .001) รองลงมาคือ ทรัพยากรทางการบริหาร (X_2, β = .235, t = 5.209, p < .001) โครงสร้างอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย (X_1, β = .168, t = 3.854, p < .001) และการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้นำท้องที่ (X_4, β = .142, t = 3.316, p = .001) ตามลำดับ
ซึ่งผลการวิเคราะห์นี้ ยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ 2 อย่างสมบูรณ์

จากการวิเคราะห์สามารถเขียนสมการพยากรณ์ประสิทธิภาพบทบาทของ อปท. ได้ดังนี้:

- สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Equation):

  \hat{Y} = 0.485 + 0.158(X_1) + 0.224(X_2) + 0.382(X_3) + 0.126(X_4)

- สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Equation):

  \hat{Z}_Y = .168(Z_X_1) + .235(Z_X_2) + .421(Z_X_3) + .142(Z_X_4)

ตอนที่ 6 รูปแบบเชิงยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Border Governance Model)

จากการผสานผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก
และผลการจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นรูปแบบเชิงยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบร่วมมือเพื่อยกระดับบทบาทของ อปท. ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล โดยตั้งชื่อว่า "โมเดล C-SMART BORDER GOVERNANCE" ซึ่งประกอบด้วย 6 เสาหลักเชิงกลยุทธ์ ดังนี้:

1. **C - Collaborative Multi-Agency Taskforce: การจัดตั้งคณะทำงานร่วมพหุภาคี:**
   การจัดตั้งกลไก "คณะทำงานร่วมพหุภาคีระดับพื้นที่" อย่างเป็นทางการ
   โดยมีนายอำเภอและผู้บริหาร อปท. เป็นประธานร่วม บูรณาการหน่วยงานสรรพสามิต ศุลกากร ตำรวจภูธร ตำรวจน้ำ ศรชล. และฝ่ายปกครอง
   มีการประชุมแลกเปลี่ยนข่าวกรองเชิงลึกเป็นประจำทุกเดือน

และมีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจนในการเข้าตรวจค้นและจับกุม
เพื่อขจัดปัญหาการทำงานแบบไซโลและปกป้องเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นจากอิทธิพลมืด

2. S - Smart Surveillance & Technology Integration:

การบูรณาการเทคโนโลยีและระบบตรวจตราอัจฉริยะ: การบูรณาการเทคโนโลยีเฝ้าระวัง โดย อปท. สนับสนุนงบประมาณติดตั้งระบบกล้องโทรทัศน์วงจรปิดอัจฉริยะ (AI-CCTV) ตรวจจับป้ายทะเบียนรถยนต์ดัดแปลงตามเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างด่านชายแดนและชุมชน การใช้โดรนตรวจจับความร้อนในเวลากลางคืนเพื่อตรวจหาคอกน้ำมันในป่าสวนยาง และการติดตั้งระบบเซนเซอร์ตรวจจับไอระเหยน้ำมันในพื้นที่เสี่ยง

3. M - Municipal Safety & Hazmat Standards:

การยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยและอุปกรณ์ดับเพลิงเคมี:

การยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของ อปท.
โดยจัดสรรงบประมาณจัดซื้อสารเคมีโฟมดับเพลิงชนิดพิเศษ (AFFF Foam) รถดับเพลิงเคมีขนาดเล็กที่สามารถเข้าตรอกซอกซอยได้ ชุดป้องกันสารเคมี และการฝึกอบรมบุคลากรงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้มีความเชี่ยวชาญในการเผชิญเหตุเพลิงไหม้สารไฮโดรคาร์บอนอย่างมืออาชีพ

4. A - Area-based Law Clarification & Ordinance:

การบัญญัติข้อบัญญัติท้องถิ่นและขจัดช่องว่างกฎหมาย: การแก้ไขปัญหาช่องว่างทางกฎหมาย โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นออกระเบียบและแนวทางปฏิบัติร่วมที่ชัดเจน รองรับการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นในการตรวจค้นยานพาหนะและสถานที่พักน้ำมันชั่วคราวร่วมกับเจ้าพนักงานสรรพสามิต/ศุลกากร
และการออกเทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติท้องถิ่นควบคุมความปลอดภัยของตู้จ่ายน้ำมันหยอดเหรียญและปั๊มหลอดในหมู่บ้าน

5. R - Revenue Protection & Fiscal Traceability:

การปกป้องรายได้การคลังและระบบตรวจสอบย้อนกลับ:

การเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่นระหว่าง อปท., อบจ., และกรมสรรพสามิต จัดทำระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ของปริมาณการสั่งซื้อน้ำมันเชื้อเพลิงของปั๊มน้ำมันในพื้นที่ชายแดน
เพื่อป้องกันการนำน้ำมันเถื่อนมาสวมสิทธิ์
และการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักว่าภาษีน้ำมันจะถูกนำกลับมาพัฒนาถนน โรงเรียน และระบบสาธารณูปโภคในท้องถิ่น

6. T - Trust Building & Community Co-production:

การสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมของชุมชน:

การสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการทำงานร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการชุมชน และ อปพร. ในการจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังภาคประชาชน (Citizen Watch) พร้อมทั้งเปิดช่องทางแจ้งเบาะแสลับผ่านระบบดิจิทัล (Encrypted Whistleblowing System) ที่รับประกันความปลอดภัยของแหล่งข่าว

และมีมาตรการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ชาวบ้านที่เคยทำงานเป็นมดงานให้ปรับเปลี่ยนไปสู่อาชีพที่สุจริต

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมาย (น้ำมันเถื่อน) ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล” เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลเชิงวิชาการอย่างลึกซึ้งโดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการ โดยจัดแบ่งหัวข้อออกเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้:

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 4 ประการ ดังนี้:

1) สภาพปัญหาและบริบทสถานการณ์:

ปัญหาการลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดสงขลาและสตูล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.33) โดยมีแรงขับเคลื่อนหลักจากส่วนต่างของราคาพลังงานระหว่างไทยและมาเลเซียสูงถึงลิตรละ 10–18 บาท ($\bar{X}$ = 4.68) ก่อให้เกิดขบวนการมดงานใช้รถยนต์ดัดแปลงลำเลียงผ่านด่านสะเดา ปาดังเบซาร์ และวังประจัน วันละหลายรอบ และการลักลอบทางทะเลผ่านเรือประมง/เรือหางยาวในแนวคลองตำมะลังและอ่าวไทยสงขลา โดยมีคอกน้ำมันลับในสวนยางพาราเป็นจุดพักถ่ายเท ก่อให้เกิดความเสี่ยงสูงต่ออัคคีภัย การสูญเสียภาษีบำรุงท้องถิ่น และการบั่นทอนเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของผู้ค้าน้ำมันที่ถูกต้องตามกฎหมาย

2) ระดับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น:

ระดับบทบาทและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชายแดนทั้งสองจังหวัดในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.10) โดยมีระดับบทบาทในแต่ละด้านเรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านการบูรณาการเครือข่ายและการสร้างการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = 3.18), ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย/อัคคีภัย ($\bar{X}$ = 3.12), ด้านการควบคุมสถานประกอบการและจัดระเบียบชุมชน ($\bar{X}$ = 3.07),

และด้านการจัดเก็บภาษีและปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่นมีระดับบทบาทต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 3.04) สะท้อนว่า อปท. ยังดำเนินงานในเชิงรับมากกว่าเชิงรุก

3) ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ: อปท. เผชิญกับปัญหาอุปสรรคในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23) โดยอุปสรรคสูงสุดคือ ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและอิทธิพลมืดในพื้นที่ ($\bar{X}$ = 4.36) รองลงมาคือ การขาดแคลนงบประมาณและเครื่องมือเฉพาะทาง เช่น โฟมดับเพลิงเคมี ($\bar{X}$ = 4.25) ปัญหาการทำงานแบบไซโลขาดการบูรณาการ ($\bar{X}$ = 4.18) และช่องว่างความไม่ชัดเจนของอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ($\bar{X}$ = 4.12)

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านโครงสร้างกฎหมาย (X_1), ทรัพยากรการบริหาร (X_2), การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (X_3), และการมีส่วนร่วมของชุมชน (X_4) มีความสัมพันธ์เชิงบวกและร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพบทบาทของ อปท. ได้ร้อยละ 61.10 (R^2 = .611, F = 155.322, p < .001) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลพยากรณ์สูงสุดอย่างเด่นชัด คือ การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance: β = .421, p < .001) รองลงมาคือ ทรัพยากรทางการบริหาร (β = .235, p < .001)

4) รูปแบบและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบร่วมมือ: ได้สังเคราะห์รูปแบบเชิงยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบร่วมมือ "C-SMART BORDER GOVERNANCE MODEL" ประกอบด้วย 6 เสาหลัก ได้แก่ C: คณะทำงานร่วมพหุภาคี, S: การบูรณาการเทคโนโลยีเฝ้าระวังอัจฉริยะ, M: การยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยและดับเพลิงเคมี, A: การขจัดช่องว่างกฎหมายและข้อบัญญัติท้องถิ่น, R: การปกป้องภาษีท้องถิ่นและระบบตรวจสอบย้อนกลับ, และ T: การสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมของชุมชน

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อค้นพบ ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลเชิงวิชาการ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รับการตีพิมพ์ในฐานข้อมูล TCI ย้อนหลังไม่เกิน 3 ปี (พ.ศ. 2566–2569) ดังนี้:

5.2.1 บริบทความต่างของราคา ห่วงโซ่อุปทานนอกระบบ และมิติทางทะเล

ผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยด้านส่วนต่างของราคาพลังงานระหว่างไทยและมาเลเซียเป็นแรงจูงใจสูงสุดในการก่ออาชญากรรมน้

ำมันเถื่อน ($\bar{X}$ = 4.68) และมีการกระจายตัวทั้งทางบกและทางน้ำ สอดคล้องอย่างยิ่งกับงานวิจัยของ สุภัสสรณ์ สิริพันธุ์ภัค (2568)
ที่ศึกษาเรื่องสิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งต่อการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทย ซึ่งระบุว่า
นโยบายการอุดหนุนราคาพลังงานของประเทศเพื่อนบ้านได้สร้างความบิดเบือนของกลไกตลาด และก่อตัวเป็นห่วงโซ่อุปทานนอกระบบที่มีลักษณะข้ามพรมแดนอย่างเป็นระบบ
มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากการลักลอบขนาดใหญ่มาเป็นการใช้กองคาราวานมดงาน และการถ่ายลำน้ำมันทางทะเลนอกเขตอำนาจรัฐ เพื่อหลบเลี่ยงการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ชายฝั่ง
ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า ตราบใดที่ส่วนต่างราคายังคงมีอยู่ การปราบปรามเฉพาะจุดปลายทางโดย อปท. จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ หากขาดการควบคุมอย่างเข้มงวด ณ แนวพรมแดนและร่องน้ำธรรมชาติ

5.2.2 ขีดความสามารถและข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของ อปท. ในการจัดบริการสาธารณะ

ข้อค้นพบที่ระบุว่า ระดับบทบาทของ อปท. ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.10) และเผชิญกับข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือเฉพาะทาง ($\bar{X}$ = 4.25)
สอดคล้องกับข้อสรุปในงานวิจัยของ กรรณิการ์ ไกรกิจราษฎร์, กิตติพล บัวทะลา, วันชัย บุษบา, และโชติบดีรัฐ (2566) เรื่อง "องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยกับการบริหารจัดการบริการสาธารณะ" และงานวิจัยของ วรฉัตร วริวรรณ (2566) เรื่อง "การบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น"
ที่ชี้ให้เห็นว่า แม้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ พ.ศ. 2542 จะถ่ายโอนภารกิจการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยให้แก่ อปท. แต่การถ่ายโอนทรัพยากรงบประมาณ
และการสร้างขีดความสามารถของบุคลากรกลับไม่สอดคล้องกับปริมาณและความซับซ้อนของภารกิจ อปท. ในพื้นที่ชายแดนจึงขาดแคลนเครื่องมือพิเศษ เช่น โฟมดับเพลิงเคมีสำหรับสารไฮโดรคาร์บอน และขาดนิติกรหรือเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญในการดำเนินคดีกับสถานที่กักเก็บน้ำมันผิดกฎหมาย
ทำให้บทบาทของ อปท. ถูกจำกัดอยู่เพียงการตั้งรับและการตรวจตราตามสภาพปกติเท่านั้น

5.2.3 การสูญเสียภาษีบำรุงท้องถิ่นและประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้

การที่ผลการวิจัยพบว่า
บทบาทด้านการจัดเก็บภาษีและปกป้องผลประโยชน์ท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X}$ = 3.04) และ อปท. ยังขาดมาตรการทางภาษีในการกดดันจุดจำหน่ายน้ำมันเถื่อน ($\bar{X}$ = 2.45) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฆายนีย์ ช. บุญพันธ์, กิตติพันธ์ เอกอารีสกุล, ดนุวัศ สุวรรณวงศ์, สิริวิท อิสโร, ฮาซันอักริม ดงนะเด็ง, และรักเกียรติ อินทับทัน (2566) เรื่อง

"การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์การจัดเก็บรายได้ท้องถิ่นในบริบทพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย" ซึ่งพบว่า อปท. ในพื้นที่ชายแดนใต้ยังเผชิญกับอุปสรรคด้านการขาดแคลนระบบฐานข้อมูลสารสนเทศภาษีที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานระดับจังหวัด และขาดการสื่อสารประชาสัมพันธ์เชิงรุกที่ทำให้ประชาชนตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเติมน้ำมันที่ถูกต้องตามกฎหมายกับการได้รับบริการสาธารณะที่ดีขึ้น การมีน้ำมันเถื่อนจำหน่ายอย่างแพร่หลายจึงไม่เพียงแต่ทำให้ อบจ. และเทศบาลสูญเสียรายได้ภาษีบำรุงท้องถิ่นปีละหลายร้อยล้านบาท แต่ยังสร้างค่านิยมที่ยอมรับการซื้อน้ำมันเถื่อนว่าเป็นเรื่องปกติเพื่อลดภาระค่าครองชีพ

5.2.4 การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) เป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จ

ผลการทดสอบการถดถอยพหุคูณที่ยืนยันว่า การบริหารจัดการแบบร่วมมือ (X_3) เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุดต่อประสิทธิภาพบทบาทของ อปท. อย่างมีนัยสำคัญที่สุด (β = .421, t = 8.304, p < .001) เป็นข้อค้นพบที่สอดคล้องกับทฤษฎี Collaborative Governance ของ Ansell and Gash (2008) และ Emerson et al. (2012) รวมทั้งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภานุวัฒน์ เด็กหลี, สุรชัย มูลสาร, อดิศักดิ์ พรมเมศ, และภาสกร ดอกจันทร์ (2566) เรื่อง "องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยกับการบริหารจัดบริการสาธารณะและรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม" และงานวิจัยของ พิชิต มีแสง, อาทิตย์ ฉัตรชัยรัตนเวช, ปริยกร ชาลีพรม, และปพิชญาลักษณ์ ตันดี (2566) เรื่อง "ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบำบัดฟื้นฟูและการบูรณาการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในระดับพื้นที่" ซึ่งได้ข้อสรุปตรงกันว่า ในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมและความมั่นคงที่มีความซับซ้อน หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งไม่สามารถทำงานแบบแยกส่วน (Silo Approach) ได้ ความสำเร็จขึ้นอยู่กับการสร้างกลไกคณะทำงานร่วม (Joint Taskforce) ที่ผนึกกำลังระหว่าง 4 เสาหลัก ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ตำรวจ หน่วยงานความมั่นคงเฉพาะทาง (สรรพสามิต ศุลกากร ศรชล.) และ อปท. โดย อปท. ต้องทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการสนับสนุนข้อมูลในระดับพื้นที่และเป็นสะพานเชื่อมสู่ชุมชน

5.2.5 การคุ้มครองเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและการบังคับใช้กฎหมายท่ามกลางอิทธิพล

ผลการวิจัยที่ชี้ว่า ปัญหาด้านความปลอดภัยและอิทธิพลมืดเป็นอุปสรรคอันดับที่ 1 ของเจ้าหน้าที่ อปท. ($\bar{X}$ = 4.36) สอดรับอย่างยิ่งกับงานวิจัยของ ชัญญรัชต์ จรัสพัชรนนท์, กัญญ์ฐิตา ศรีภา, และธีรวุฒิ นิลเพ็ชร์ (2569) เรื่อง "การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่ในกระบวนการยุติธรรม" ซึ่งระบุว่า

เจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่มักเผชิญกับความกดดันทางสังคมและความเสี่ยงต่อชีวิตเมื่อต้องบังคับใช้กฎหมายกับกลุ่มผลประโยชน์นอกระบบ หากปราศจากกลไกการคุ้มครองความปลอดภัย การสนับสนุนด้านกฎหมาย และการคุ้มครองจากหน่วยงานความมั่นคงระดับสูง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะเกิดภาวะถดถอยและหลีกเลี่ยงการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ดังนั้น การรวมพลังเป็นคณะทำงานร่วมพหุภาคีที่มีหน่วยงานความมั่นคงติดอาวุธเป็นแนวหน้า จึงเป็นเงื่อนไขจำเป็นในการคุ้มครองและสร้างความมั่นใจให้แก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น

5.2.6 การมีส่วนร่วมของชุมชนและบทบาทผู้นำท้องที่

ข้อค้นพบที่ว่า

การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องที่และชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพของ อปท. (β = .142, p = .001) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พลอยริญญา ภัทรอิ่มอ้วน (2568) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายความปลอดภัยร่วมกับชุมชนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงได้อย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระชัย สินสิทธิ์ และคณะ (2568) เรื่อง "ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการปกครองท้องที่ยุคดิจิทัล" และ อัมพร ปัญญา, สุรพล สุยะพรหม, และสมควร นามสีฐาน (2567) เรื่อง "คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นต่อการบริหาร อบต. และการรักษาความสงบเรียบร้อย" ซึ่งระบุว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นที่มีภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมและมีความโปร่งใส จะเป็นผู้สร้างความไว้วางใจ (Trust Building) ให้ชาวบ้านกล้าแจ้งเบาะแสคอกน้ำมันลับและจุดเสี่ยงภัยในชุมชน

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากข้อค้นพบและการอภิปรายผล ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้:

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)

1. การขจัดช่องว่างและปรับปรุงระเบียบกฎหมาย:

กระทรวงมหาดไทยร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและกรมธุรกิจพลังงาน ควรจัดทำ "คู่มือแนวทางปฏิบัติร่วมว่าด้วยการบังคับใช้กฎหมายควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงของเจ้าพนักงานท้องถิ่น" เพื่อชี้ชัดขอบเขตอำนาจในการตรวจสอบคอกน้ำมัน ยานพาหนะดัดแปลง และการประสานงานกับเจ้าพนักงานสรรพสามิตและศุลกากรให้มีความชัดเจนทางกฎหมาย

2. การจัดตั้งกลไกพหุภาคีระดับนโยบาย:

รัฐบาลควรมีมติคณะรัฐมนตรีหรือคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนดให้จัดตั้ง "ศูนย์อำนวยการร่วมป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมน้ำมันเชื้อเพลิงผิดกฎหมายพื้นที่ชายแ

ดนใต้ (ศปน.ชด.)" เป็นกลไกพหุภาคีถาวร เชื่อมโยงอำนาจระหว่าง อปท., กระทรวงมหาดไทย, กรมสรรพสามิต, กรมศุลกากร, ตำรวจภูธรภาค 9, ตำรวจน้ำ และ ศรชล.

3. การสนับสนุนงบประมาณและเครื่องมือเฉพาะทางแก่ อปท. ชายแดน:
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรจัดสรรงบประมาณอุดหนุนเฉพาะกิจ (Specific Grants) ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชายแดน เพื่อจัดซื้อสารเคมีโฟมดับเพลิงชนิดพิเศษ (AFFF Foam) รถดับเพลิงเคมีขนาดเล็ก อุปกรณ์ตรวจจับไอระเหยไฮโดรคาร์บอน และการฝึกอบรมบุคลากรงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา

1. การตราเทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติควบคุมความปลอดภัยชุมชน: เทศบาลและ อบต.
ในพื้นที่ชายแดนควรตราเทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยการควบคุมกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและการควบคุมการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงรายย่อย กำหนดมาตรฐานระยะปลอดภัย การติดตั้งถังดับเพลิง และระบบตัดไฟอัตโนมัติสำหรับปั๊มหลอดและตู้หยอดเหรียญในชุมชน

2. การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเฝ้าระวังเชิงรุก: อปท.
ควรลงทุนติดตั้งกล้องวงจรปิดอัจฉริยะ (AI-CCTV)
และเชื่อมโยงสัญญาณภาพร่วมกับสถานีตำรวจภูธรและด่านศุลกากร
เพื่อเฝ้าระวังรถยนต์ดัดแปลงที่เข้าออกพื้นที่ซ้ำ ๆ
ในเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างด่านพรมแดนกับคอกน้ำมันในสวนยางพารา

3. การจัดทำแผนที่ความเสี่ยงภัยอัคคีภัย (GIS Risk Mapping): จัดทำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ระบุพิกัดสถานีบริการน้ำมันที่ถูกต้องตามกฎหมาย ควบคู่กับการสำรวจจุดเสี่ยงเพลิงไหม้ เพื่อวางแผนเผชิญเหตุอัคคีภัยสารเคมีได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว

4. การสร้างการมีส่วนร่วมและการคุ้มครองแหล่งข่าว: จัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังภาคประชาชน โดยประสานงานใกล้ชิดกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อปพร. และเปิดช่องทางแจ้งเบาะแสแบบนิรนาม (Anonymous Whistleblowing) ผ่านแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ปลอดภัย

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต (Future Research Directions)

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Study)
รูปแบบการจัดการปัญหาน้ำมันเถื่อนระหว่างพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย กับพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา และไทย-กัมพูชา
เพื่อถอดบทเรียนการบริหารจัดการข้ามพรมแดนในบริบทที่หลากหลาย

2. ควรศึกษาวิจัยเชิงเศรษฐมิติและการคลังท้องถิ่น (Econometric & Fiscal Impact) เพื่อประเมินมูลค่าความสูญเสียทางเศรษฐกิจ รายได้ภาษีบำรุงท้องถิ่น และต้นทุนความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมจากน้ำมันเถื่อนอย่างเป็นรูปธรรม

3. ควรศึกษาวิจัยเชิงประเมินผลสัมฤทธิ์ (Evaluation Research) ภายหลังการนำโมเดล C-SMART BORDER GOVERNANCE ไปทดลองปฏิบัติจริงในพื้นที่นำร่อง (Pilot Project) เพื่อปรับปรุงกลไกให้มีความเหมาะสมและยั่งยืนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม (References)

เอกสารภาษาไทย (Thai References)

กรรณิการ์ ไกรกิจราษฎร์, กิตติพล บัวทะลา, วันชัย บุษบา, และโชติบดีรัฐ. (2566). องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยกับการบริหารจัดการบริการสาธารณะ. Journal of Modern Learning Development, 8(1), 403-412.

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2566). บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายใน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดน.

กรมควบคุมมลพิษ. (2565). คู่มือการจัดการและระงับอุบัติภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กรมธุรกิจพลังงาน. (2566). พระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: กระทรวงพลังงาน.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2566). คู่มือการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

ฆายนีย์ ช. บุญพันธ์, กิตติพันธ์ เอกอารีสกุล, ดนุวัศ สุวรรณวงศ์, สิริวิท อิสโร, ฮาซันอักริม ดงนะเด็ง, และรักเกียรติ อินทับทัน. (2566). การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์การจัดเก็บรายได้ท้องถิ่นในบริบทพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทย. Asian Journal of Public Policy (AJPP), 2566, 1-25.

ชัญญรัชต์ จรัสพัชรนนท์, กัญญ์ฐิตา ศรีภา, และธีรวุฒิ นิลเพ็ชร์. (2569). การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ระดับพื้นที่ในกระบวนการยุติธรรม. วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 56(1), 45-68.

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535. (2535, 5 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109 ตอนที่ 38. หน้า 1-32.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. (2542, 17 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก. หน้า 48-66.

พระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542. (2542, 29 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 121 ก. หน้า 1-24.

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550. (2550, 5 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนที่ 52 ก. หน้า 1-25.

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540. (2540, 31 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 62 ก. หน้า 1-28.

พิชิต มีแสง, อาทิตย์ ฉัตรชัยรัตนเวช, ปริยกร ชาลีพรม, และปพิชญาลักษณ์ ตันดี. (2566). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบำบัดฟื้นฟูและการบูรณาการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในระดับพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. วารสารวิชาการและวิจัยยาเสพติด (JARAS), 1(1), 41-55.

พลอยริญญา ภัทรอิ่มอ้วน. (2568). มาตรการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและการบูรณาการเครือข่ายความปลอดภัยในระดับพื้นที่. วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 5(2), 42–50.

ภานุวัฒน์ เด็กหลี, สุรชัย มูลสาร, อดิศักดิ์ พรมเมศ, และภาสกร ดอกจันทร์. (2566). องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยกับการบริหารจัดบริการสาธารณะและรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม. วารสารวิชาการรัตนบุศย์, 5(1), 681–693.

วรฉัตร วริวรรณ. (2566). การบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 3(2), 39–56.

วีระชัย สินสิทธิ์, ศักดิ์สิทธิ์ สุขเจริญ, วิชิต นิลประสิทธิ์, และกิตติศักดิ์ พลอยแสง. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการปกครองท้องที่ยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษา, 3(3), 53-64.

ศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (ศรชล.). (2567). รายงานผลการปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายทางทะเล ประจำปีงบประมาณ 2567. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุภัสสรณ์ สิริพันธุ์ภัค. (2568). สิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งต่อการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทย. วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 13(1), 107–125.

อัมพร ปัญญา, สุรพล สุยะพรหม, และสมควร นามสีฐาน. (2567). คุณลักษณะและบทบาทของผู้นำท้องถิ่นต่อการบริหารจัดการความสงบเรียบร้อยและการมีส่วนร่วมของชุมชน. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 4(2), 90-103.

เอกสารภาษาอังกฤษ (English References)

Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. Journal of Public Administration Research and Theory, 18(4), 543-571. https://doi.org/10.1093/jopart/mum032

Best, J. W. (1977). Research in education (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Clarke, R. V. (1997). Situational crime prevention: Successful case studies (2nd ed.). Guilderland, NY: Harrow and Heston.

Emerson, K., Nabatchi, T., & Balogh, S. (2012). An integrative framework for collaborative governance. Journal of Public Administration Research and Theory, 22(1), 1-29. https://doi.org/10.1093/jopart/mur011

Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). Reinventing government: How the entrepreneurial spirit is transforming the public sector. Reading, MA: Addison-Wesley.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2020). Transnational organized crime in Southeast Asia: Evolution, growth and impact. Bangkok: UNODC Regional Office for Southeast Asia and the Pacific.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York: Harper & Row.